KISAR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017.

TISZTELT KISARIAK!

TISZTELT ÉRDEKLŐDŐK ÉS ÉPÍTKEZŐK!

KISAR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017.

„Röpülj, lelkem, keresd meg hazámat!
Enyhe dombsor, lankatag magyar föld!
S az a róna túl már a nagy-alföld
szemhatártól, ahol a nap támad”

(Babits Mihály: Hazám!)

Művészet-e az építészet? A kérdés gyakran felmerül építészeti körökben. Ha belegondolunk abba, hogy az építésznek bármilyen köze van a művészethez, akkor az újabb kérdést vetne fel, miszerint mégis mekkora részét képezi az építészetnek a művészeti szempontok által irányított, és a ötletekben gazdag gondolkodás. Ennek a mérlegnek a nyelve az építészeti korokat illetően, hol egyik irányba, hol a másik irányba billent, és ez igen csak meghatározta az építészek társadalmi megítélését is.
Véleményem szerint az építészetnek köze van a művészetekhez. Azon felül, hogy elsődlegesen funkcionális és műszaki igényeket elégít ki, a társadalom felé nyit és kommunikál, világnézeti, filozófiai tartalmakat jelenít meg a térformálás eszközeivel. Az építészet stabilan alkalmazott művészeti ág, így nem csak az önkifejezésről szól. Az építészet nem képes alternatív síkon negatív művészi kifejezésre. Az is tény, hogy a műszaki és művészeti szempontjai szerint a végletekig el tud menni, hiszen egy emlékmű nem feltétlen építészeti feladat, míg egy ipari csarnok megtervezése konkrét számítások, függvények összességére épül. Sok ezer példa van a szemünk előtt, amikor is az adott épített környezet nem hordoz magában művészeti vonásokat, de véleményem szerint nem a kivételek alapján kell megítélni építészet és művészet viszonyát.

A település történeti értékeinek hordozói: maga a településkép, vagyis a telkek, kertek, egyedi motívumok, kerítések, közterek és utcák hálózata; a beépített és nem beépített zöldterületek nagysága; az épületek külső-belső formája. A táji és épített környezet viszonya; mind-mind a település egyedi ismertetőjegyei, mint az egyedi díszítések, környezeti behatárolások, tájegységi hagyományok. A településképi arculati kézikönyv és a településképi rendelet segít abban, hogy a településen élők jobban vigyázzanak az értékeikre, egy-egy településkép egyediségét még jobban kihangsúlyozzák.

Magyarországon az örökségvédelem a helyi közösségek feladata, amely nem kis feladat. Minden terv, minden környezeti hatás, mely az itt élők keze által jön létre, annyit ér, amennyit a helyben lakók megvalósítanak belőle. Ezért fontos, hogy minden lakos, egységesen részt vegyen települése építészeti és természeti értékeinek megőrzésében, formálásában, hiszen egységes erővel vagyunk képesek a hosszú távú fejlődésre.

Dr. Jámbrikné Pintér Andrea
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 2

2. Kisar bemutatása,
általános településkép, településkarakter 5

3. Örökségünk 8
a településkép szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

4. Településképi szempontból meghatározó területek Kisaron 16
eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával
- Településközpont
- Falusias lakóterület
- Gazdasági terület
- Beépítésre nem szánt terület

5. Ajánlások 28
a településkép minőségének formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató:
- Telepítés
- Terepalakítás
- Magasság
- Tetőhajlásszög
- Tetőforma
- Szín
- Tornácok
- Ajtók, ablakok
- Homlokzatképzés, anyaghasználat
- Részletek
- Kerítések, térfalak
- Kertek

közterületek településképi útmutatója
- Utcák
- Közterek, közparkok, közkertek

6. Jó példák: épületek, építészeti részletek 55
épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés), kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

7. Jó példák: sajátos építményfajták 63
sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

1

BEVEZETÉS

„Mert a legnagyobb örökség, amit adni lehet az utódnak, az otthon. Egy ház, akármilyen ház. De amelyiknek falát aggódás, szeretet, gondoskodás s a jövendők bizakodó hite emelte föl. És fák. Amiket nem azért ültetett valaki, hogy hasznukat lássa. Nem is azért, hogy önmagát mulattassa velük. Hanem azért, mert szépségre és jövendőre gondolt, békességre gondolt és a lelke tele volt derűvel. És ültette, egyszerűen azért, mert szerette a fát és a fákon keresztül akarta elmondani mindazt, ami az otthonban kapcsolatban felgyűlt benne s amiket szavakba önteni nem tudott."

Wass Albert

Az építészetet szokás megfagyott zeneként emlegetni. És valóban nagyon sok hasonlóságot találhatunk egy zenemű és az építészet között.

Az építészet sokszínűségét adja a változatos utcák, terek, épületek sokasága, mint egy zenekarban a sokféle hangszer: vonósok, fúvósok, ütős hangszerek.

Ugyanakkor, ha ezek egymásra tekintet nélkül zenélnek, lehet külön-külön még szép dallam is, amit játszanak, az összkép hamis.

Ugyanígy a házak is lehetnek eltérőek egymástól, más rendeltetésűek, de ha nincsenek tekintettel egymásra, zavaros, élhetetlen környezetet alakítanak ki.

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit.

Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása.

Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik.

Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével.

Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatoktól a zenén át egészen épített környezetünkig.

KISAR BEMUTATÁSA

általános telelpüléskép, településkarakter

A Szatmári-síkságon, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti részén, a Felső-Tisza bal partján fekvő település. A megyeszékhely, Nyíregyháza kb. 80 km, Fehérgyarmat 6 km, Nagyar 4 km, Tarpa 5 km, Szatmárcseke 12 km távolságra található. Közúton a Fehérgyarmat (491-es főút) - Kisar - Tivadar - Vásárosnamény (41-es főút), vagy - Tarpa - Tákos (41-es főút), - Beregsurány (41-es főút) érhető el.

Közúton a Fehérgyarmat (491-es főút) - Kisar - Tivadar - Vásárosnamény (41-es főút), vagy - Tarpa - Tákos (41-es főút), - Beregsurány (41-es főút) érhető el.
A Kisar és Tivadar közötti Tisza-híd köti össze a szatmáriés a beregi részeket. A közúti tömegközlekedést a Szabolcs Volán Zrt. autóbuszai végzik. Vasútvonal nem vezet keresztül a településen. A legközelebbi vasútállomás Fehérgyarmaton, a MÁV 113-as számú, Nyíregyháza-Mátészalka-Zajta közötti vonalán található, a településtől kb. 9 km-re.

Ar nevét az oklevelekben 1374-ben említik először, mint a Gutkeled nemzetség-ből származó Kölcsey család-beliek birtokát.

1374-ben még csak egyetlen Ar nevű település volt ismert, s ebből alakulhatott ki, s vált ketté a település Nagyar-ra és Kisar-ra, mivel a falu 1393-ban már Kysar néven szerepelt az oklevelekben. A 1387ig a Matucsinayak birtoka volt, de ekkor hűtlenségbe estek, s birtokaikat a Rosályi Kúnok és a Szántai Petőfiek kapták. 1391-ben a Szántai Petőfiek részét a Báthoryak örökölték, s a későbbi időkben is nagyrészt Báthori-család tagjainak birtoka volt, utánuk a Bethlenek, majd a Rákócziakörökölték. A török időkben a falu sokat szenvedett. 1565-ben a faluban és környékén csata folyt. A szatmári béke után gróf Károlyi Sándor kapta meg, s az 1900-as évek közepéig végig a Károlyi családémaradt. A fenti birtokosok mellett a Drágffyak is szereztek benne részt.

A különböző karakterű településrészeken más és más építészet jelenik meg, valamint az eltérő karakterű épületek egymás mellett békésen megfér egymás mellett. Természetesen a településen vannak olyan házak, amelyek nem illenek bele a településképbe. Ezek az épületek akkor születnek, amikor építtetőjük a kialakult környezettől mindenképpen mást szeretnének. Előfordul, hogy a sokszor túlgondolt, alapvető geometriai formáktól különböző, szokványostól eltérő szín- és anyaghasználat mellett a kertek előtt elsétálva a helyiek felnézve vagy éppen fejcsóválva tekintenek egy-egy épületre.

Községünk lakóinak száma meghaladja a 1 145 főt, és további emelkedő tendenciát mutat. A település tiszta, rendezett, gondozott, az infrastruktúra teljes körű. Az óvodai nevelés, iskolai oktatás, az egészségügyi ellátás szervezett. A Könyvtár mellett a sportélet is jelentős. Az ide érkező, pihenni vágyó turisták, az érintetlen természet nyújtotta lehetőségeknek hódolhatnak; fürdőzés, természetjárás, horgászat, kenuzás, vízitúra.

Kisaron a Fehérgyarmati út, a Tisza utca és a Petőfi Sándor utca tekinthetők a település főutcáinak. Ebből az utcából nyílnak a hosszúkás telkek, melyeken az épületek oldalhatáron álló, a telekhatárral egyvonalban induló lakóépületek találhatóak. Az utcavezetés tudatosan, gondos tervezést követően jöttek létre.

A következőkben bemutatunk egy válogatást azon épületekről, melyek sajátos értéküknél fogva már hosszabb ideje Kisar identitását erősítik. A település egyes részeire vonatkozó építészeti előírások szem előtt tartásával elérhető, hogy az új építésű házak ne idegenként, hanem ismerősként jelenjenek meg a többi ház között, melyek teljes mértékben elősegítsék a Község karakterének megőrzését, és továbbformálják. Az utóbbi években épült sikeres példák illusztrálják azokat a megoldásokat, amelyek segítik az előbbiekben megfogalmazott megvalósításokat.

Az első katonai felmérés
(1763 - 1787)

A harmadik katonai felmérés
(1869 - 1887)

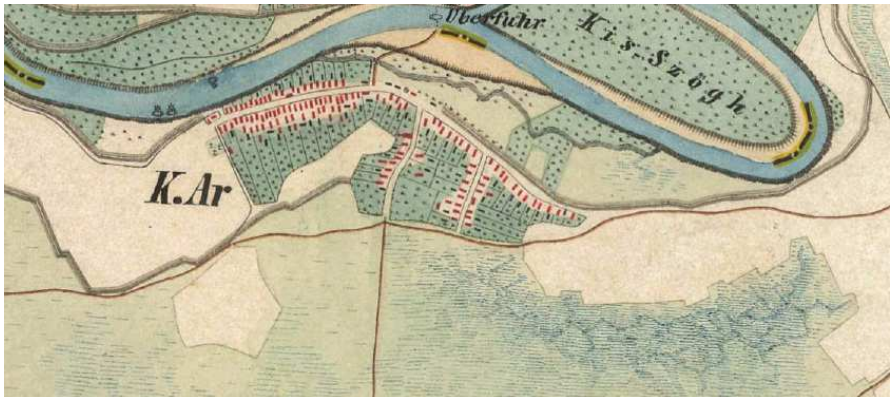

A második katonai felmérés
(1806 - 1869)

Katonai felmérés
(1984)

A természeti és társadalmi törvényszerűségek hatására alakult ki Kisar településszerkezete, a természetföldrajzi viszonyokon alapulva jött létre, melyek változásai hosszabb időt ölelnek fel. A természeti tényezők: domborzat, vízrendszerek, szél, napfény, csapadék stb. közül az első kettő befolyásolja legerőteljesebben a települések szerkezetét. Mai jellege szerint Kisar egyutcás falu. A szalagtelkeken külön-külön álló épületek ritkábban soros, gyakrabban kétsoros rendben csatalakoznak egymáshoz. Parasztudvaraira a tagolt épületelrendezés volt a jellemző.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által egy jelentősebb műemléket emelhetünk ki.

Kisari Református Egyházközség temploma

A templomot Keresztury György lelkész tervezte. A templom műemlék jellegű, gótikus eredetű, felújítások után pedig későbarokk. 1944. október 26-án gyújtólövedéktől leégett. Az újjáépült templomba a nagyharangot Rákospalotán, a kisharangot pedig Budapesten öntötték. A 12 szög alaprajzú kehelyalakú szószék sora a régi berendezés egyedüli darabja.

A szószéktől balra a nők, jobbra a férfiak helyezkednek el. A torony magassága 35 m. A keleti félkör ablaka alatt van elhelyezve az I. és II. világháború hősi emléktáblája és ezen kívül az elhurcolt zsidók áldozatainak névsora. Az emléktábla felett repülő turulmadaras reliffel, szájában kard.

1991-ben egyetlen az 1970-es árvíz sújtotta térségben a református templomok közül, melynek falában – a legújabb tatarozás idején a hősök tábla alatt – az árvíz szintje be van jelölve. „Árvíz szint 1970." Felirattal.

Kisar Község helyi védett, vagy helyi védelemre javasolt építményei

1. Egy Vándor nevű bika

Fehérgyarmat felől érkezve a műút kisari leágazásánál, a kanyar jobb oldalán kialakított parkban található a 2000-ben felállított Vándor-szobor. A falu 1948 -1958-ig élt legszebb szürkemarha bikáját ábrázolja. A régi beregszászi, munkácsi, szatmári vásárok nem múlhattak el kisari szarvasmarhák és lovak nélkül. Vándor 1953-ban az Országos Mezőgazdasági Kiállításon nagydíjat nyert.

2. Kilátó

A kilátó építésének első fázisában a fehérgyarmati és a tivadari önkormányzat 4 ha területet vásárolt 2010-ben a két települést összekötő – akkor még csak tervben létező – kerékpárút mellett. 2012-ben elkészültek a tervek és a két község együttműködve, pályázati források felhasználásával kezdte meg 2013 júniusában a tényleges építkezést a földmunkákkal és a tartóoszlopok alapozásával.

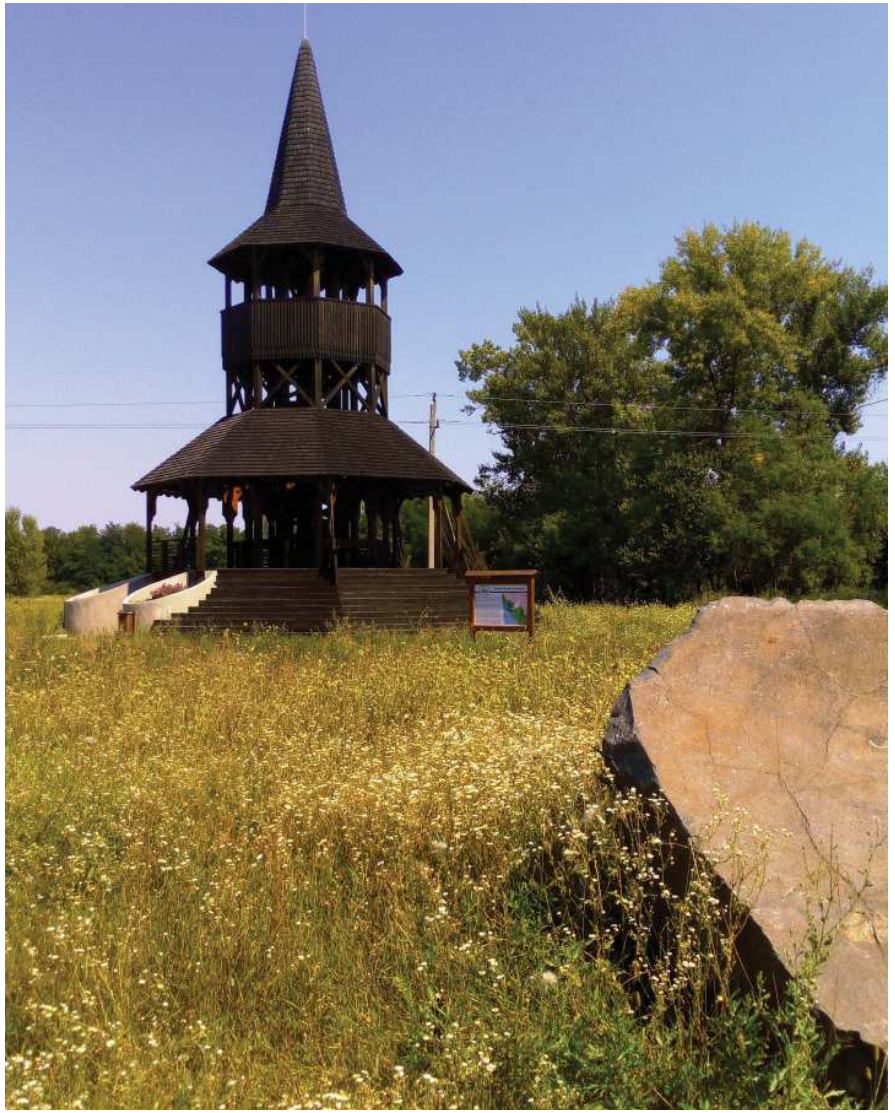

3. Református lelkészlak

1904-ben épült, vidéki szecessziós stílusban. 1995-ben felújították.

Népi építészet - lakóházak

A háromhelyiséges, szoba-konyha-kamra, szoba-pitvar/kéményalja-kamra, szoba-konyha-szoba beosztású. Ezeket más néven soros alaprajzú házaknak is hívták. Olyan lakóháztípus, amelyben a helyiségek sorosan – sorban egymás mögött, egyenes vonalban, egy tengelyre fűzve épülnek. Az ilyen házakat legfeljebb folyosó egészíti ki. Az egyes helyiségek egymásból vagy külön-külön az udvarról, folyosóról közelíthetők meg. Hazánk paraszti lakóházainak nagyobb része e típusba tartozik. A 14–15. sz. óta általános az a szoba-konyha (pitvar-kéményalja)-szoba vagy kamra beosztás, ami kamrával, istállóval, esetleg színnel bővülhetett.

Kisar, Petőfi Sándor utca 13. szám, 217 hrsz.

Kisar, Tisza utca 5. szám, 9 hrsz.

Kisar, Petőfi Sándor utca. 29. szám, 225 hrsz.

Ács-ház
Kisar, Tisza utca 27. szám, 163 hrsz.

Az örökséget és a hagyományt gyakran összekeverjük. Meg kell tudnunk különböztetni az anyagiságában megfogható örökséget a hagyomány eszmei-szellemi tartományától, még akkor is, ha szorosan összetartoznak. *A hagyomány az örökség lelke.* Nélküle az örökség pusztán tárgy vagy természeti jelenség. A hagyomány az „ige" az értékesíthető anyagban, szakrális értéke van. A hagyomány egyúttal szellemi-technológiai készség, és elődeinktől maradt ránk. A fenntartó közösség számára soha nem maradiság, éretlen ragaszkodás a múlthoz, a meghaladotthoz, hanem az a belső képesség, amely biztosíték a túlélésre, a fejlődésre, a keretek között tartott újításra, és mégis a korlátlan szabadságra. A kereteket a föld, a falu, a létezés alapját jelentő munka, a mezőgazdálkodás jelenti. A falut érő környezeti, vagy éppen az emberiség által okozott csapások mindenekelőtt a hagyományok elvesztésével jártak. A mai építészetben sokszor a töredékét láthatjuk meg annak a páratlan csodának, ami egykoron úgy tündökölt.

Kisar, Petőfi Sándor utca 3. szám, 212 hrsz.

Ebből következett az örökség ócskasággá nyilvánítása, az irányított lealázással, felejtéssel. Ezért a vidéki örökségvédelem nem nélkülözheti a hagyományok felderítését és megőrzését, ha kell, újra tanulását. Ez ugyanolyan feltétel, mint a műemlékvédelemben a megelőző tudományos kutatás.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

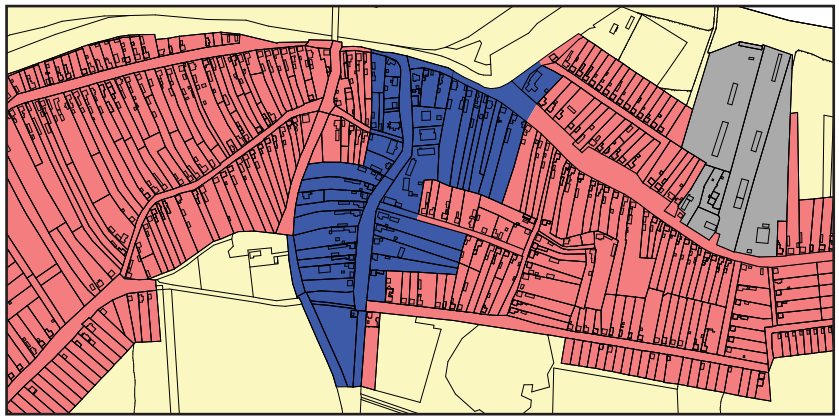

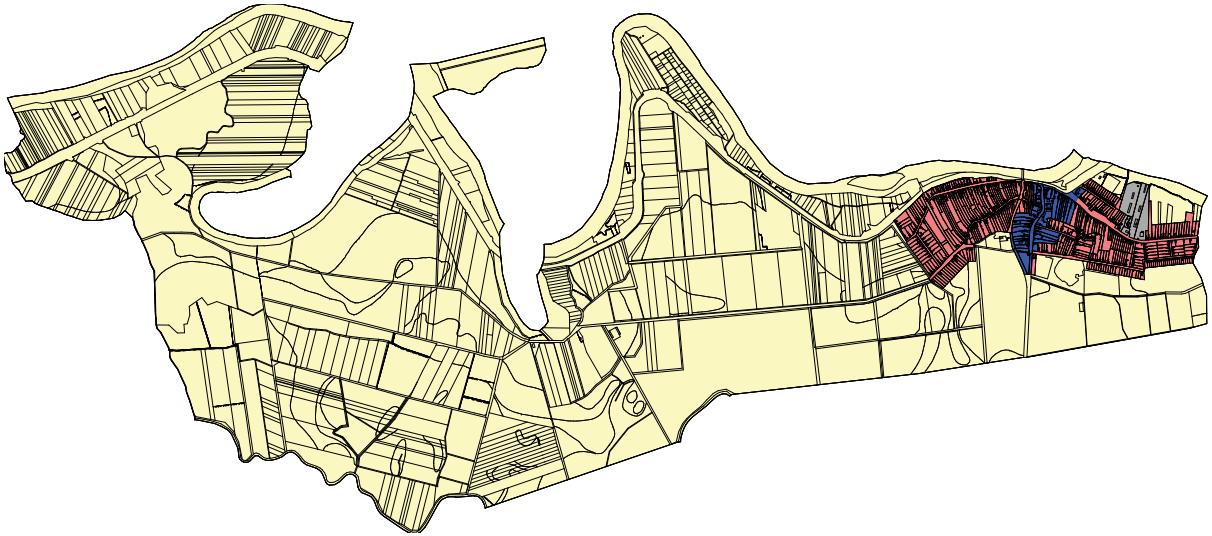

Kisar településképi arculatának vizsgálatakor négy eltérő karakterű településrészt határoztunk meg. A település belterületén két eltérő karakterű településrész található: a településközpont és a falusias jellegű lakóövezetek, amik a központot veszik körül.

A település külterületén, elsősorban keleten, a bevezető út mentén találhatóak az ipari, gazdasági létesítmények. A negyedik kategóriába a beépítésre nem szánt területek kerültek.

TELEPÜLÉSKÖZPONT

FALUSIAS LAKÓTERÜLET

GAZDASÁGI TERÜLET

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

TELEPÜLÉSKÖZPONT

A XVIII. század végén a Szabolcs megye településeit kettősség jellemezte. A középső és keleti részen közepes nagyságú vagy aprófalvas kishatárú, míg a nyugati részen nagy kiterjedésű határral rendelkező halmazos települések voltak döntően. A megye nagy részén a korábban elpusztult majd újra vissza települt vagy újonnan telepített falvak általában megőrizték a korábbi jellemző településszerkezetüket.

A község szabálytalan alaprajzú, egyutcás utifaluból kinövő település, az „ősi falu" vált magává a település központjává. A Tisza utca mentén alakult ki a központi belterület, amely a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Natur Látógatóközpontól, egészen az óvodáig tart. Jellemzően igazgatási és egyházi épületek fordulnak elő, melyek általában előkertes kialakítással szabadonálló épületek. A településrészen található lakó épületek általában oldalhatáron álló módban helyezkednek el sorban egymás után 2-3 méteres előkerttel magastetős tetőkialakítással. Lapostetős és többszintes épület nem jellemző. A településkép egységességét a hasonló karakterű épületek többsége erősítheti. Ezért az épület formálásakor az anyaghasználatban, a homlokzatképzésben, a színezésben, az arányos illeszkedés az elvárás Külön oda kell figyelni az épületek utólagos hőszigetelésekor az épület egésze kerüljön felújításra. Ekkor a színezés, a nyílászáró csere is illeszkedjen a környezetéhez. Ugyanerre tetőfedések cseréjénél is gondolni kell. A nagy – telkes közintézményeknél a szabadon álló épület elhelyezés a jellemző. Ez esetben az utcaképi megjelenés magastetővel javasolt.

A tető gerincvonala a kialakult beépítéshez igazodjon. Nem lehet egyértelműen állást foglalni az utcával párhuzamos, vagy merőleges tető kialakítása mellett. Fontos, hogy megjelenése az utcaképhez igazodva, de ne hivalkodva alakítsa, fejlessze a belső településképet. Ez megjelenhet eltolt tetősíkkal is. Az épületek általában kontytetős vagy sátortetős kialakításban fordulnak elő, ettől eltérni csak szélesebb telek esetén javasolt, az egyszerű nyeregtető nem jellemző.

Kisar Református templom

Községháza

Nevelési intézmény

Az épületek általában nyeregtetős (vagy csonka kontyolt nyeregtetős) kialakításban fordulnak elő, ettől eltérni csak szélesebb telek esetén javasolt.

A településközpontban a lakóépületek változó telepítést és épület elhelyezés következtében jöttek létre. A melléképületek elhelyezésénél is körültekintően kell eljárni. A kiegészítő gazdasági épületek kialakításánál ügyeljünk arra, hogy az utcai homlokzatra közvetlenül ne legyen hatása. A főépület folytatásaként jelenjenek meg.

Célszerű ezen helyiségek kialakítása a főépülettel összhangban, együtt tervezve megvalósítani. Az utcai kerítés kialakításánál a környezet szép példáit vegyük figyelembe. Próbáljunk meg hozzájuk igazodni. Illeszkedő kerítés megvalósítására törekedjünk, szerkezetét és színét gondosan válasszuk meg. A teljesen tömör vagy dróthálós kerítés kialakítása nem jó megoldás. A részben áttört kerítést részesítsük előnyben. Az oldalsó és hátsó kerítések kialakításánál az anyag és forma megválasztásánál már a szomszéd féltől való saját intimszféra megvédésére kissé zártabb, rejtettebb kerítés alkalmazható. A településkép szempontjából legmeghatározóbb területe a településközpont.

A településközpont településrészt településkép szempontjából meghatározó területként javasolt kezelni.

FŐBB ILLESZKEDÉSI SZEMPONTOK:

- az új épület tervezés során a szomszédos épületek figyelembevétele mellett szükséges a magasság, tetőforma és tetőhajlásszög megválasztása
- kedvező utcaképet segítse a homlokzat kialakítása
- az épület rendeltetését tükrözze a homlokzat építészeti megoldásai
- az építészeti örökség közvetlen másolását kerüljük el
- a modern és hagyományos formák közötti egyensúlyra kell törekedni
- hagyományos részletformák a modern épületeknél alkalmazhatók

Piactér

Nevelési intézmény

Művelődési ház

FALUSIAS LAKÓTERÜLET

Kisar egyközpontú település. Központi funkciókat befogadó területe alig változott az utóbbi évtizedekben. A településközpontot körbevevő lakóterületeken a helyi lakosság kiszolgálását szolgáló épületek felújítása (vendéglátó és élelmiszer üzletek) részben lakóépületek átalakításával jöttek létre, és újak is épültek. A lakóépületek átépítése az elmúlt évtizedekben folyamatos volt, és mai időszakban is ez a fő irány. Az 1900 – as évek első felében épült hagyományos (vályog) szerkezetű épületek az 1970 – es években sátortetős tégla falazatú lakóépületek váltották fel. Emellett egyéb típusterv szerinti lakóépületek is megvalósultak. 1980 – as évek közepétől napjainkig egyedi tervezésű igényes lakóépületek jelentették az átépülési folyamatkövetkező lépését.

Az átépülés mellett felújítások (bővítések) is formálják a településképet. A jövőben az, új (lakó) épületek mellett felújításokkal lehet nagyobb mértékben számolni. A településkép egységességét a hasonló karakterű épületek többsége erősítheti. Ezért az épület formálásakor az anyaghasználatban, a homlokzatképzésben, a színezésben, az arányos illeszkedés az elvárás Külön oda kell figyelni az épületek utólagos hőszigetelésekor az épület egésze kerüljön felújításra. Ekkor a színezés, a nyílászáró csere is illeszkedjen a környezetéhez. Ugyanerre tetőfedések cseréjénél is gondolni kell.

A településrészen a tetők kialakítása utcánként, de akár utcaszakaszonként is eltérő, mely az építés idejével is összefügg.

A legrégebbi épületek esetén figyelhető meg elsősorban az utcával párhuzamos nyeregtető. Ezek egyben a legelavultabbak is, átépülésükkel kell számolni.

Az 1970 – 80- as évek típustervei alapvetően heterogénná tették a településképet. Sok manzárd, majd sátortetős ház épült ekkor az utcaképi illeszkedést figyelmen kívül hagyva.

Végül az 1990 – től épültek többsége utcára merőleges gerincű. Ezek közül az utcára merőleges fő tetőgerinc többségében jó megoldás.

A tető hajlásszögének 30-45 fok között érdemes választani. Így nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét, gazdaságosan kihasználható geometriájú tetőtér alakul ki.
A tetősíkba helyezett ablakok a legkevésbé zavaró megvilágítási megoldás.

A kertvárosiasodás együtt jár a gazdag zöldfelület és pihenő terület kiala kításával. A növények egyrészt hangulatteremtő, díszítőelemek, másrészt hatékony, természetes eszközei az energiatudatos életmódnak, mivel – árnyékolnak.

Az épületek jellemzően a telek oldalhatárán állnak. Az épületek a központban szorosabban, zártabban helyezkednek el egymáshoz képest, a központtól távolodva a beépítés egyre szellősebbé válik. A telkek mérete változatos képet mutat, a telkek alakja alapvetően hosszúkás, szalagszerű. Érdekes módon a leghosszabb telekmérettel rendelkező ingatlanok a településközponthoz közel, a Petőfi utcán találhatóak. A hosszúra nyúlt telek végét is hasznosítják, művelik, kukoricát, gyümölcsfákat találunk legtöbbször.

FŐBB ILLESZKEDÉSI SZEMPONTOK:

- az új épület tervezés során a szomszédos épületek figyelembevétele mellett szükséges a magasság, tetőforma és tetőhajlásszög megválasztása
- kedvező utcaképet segítse a homlokzat kialakítása
- az épület rendeltetését tükrözze a homlokzat építészeti megoldásai
- az építészeti örökség közvetlen másolását kerüljük el
- a modern és hagyományos formák közötti egyensúlyra kell törekedni
- hagyományos részletformák a modern épületeknél alkalmazhatók

GAZDASÁGI TERÜLET

A település ipari, gazdasági zónái alapvetően a település peremén, leginkább a lakóterületektől keleti irányban helyezkednek el.
A Petőfi Sándor utcán haladva, Nagyar felé, a lakóterületen belül is, illetve keleti irányban haladva, és elhagyva a lakóterületet, mezőgazdasági üzem működik. Tekintettel arra, hogy az ipari területek többsége településképi szempontból jól látható, esetenként meghatározó helyen található, elengedhetetlen ezek településképi hatásának vizsgála-

JAVASLATOK

A rendeltetés határozza meg az épület tömegét és tető kialakítását, elhelyezhetőségét az ingatlanon belül. A gazdasági és mezőgazdasági célú épületek közel helyezkedjenek el egymástól. A lakó funkciójú épületet távolabb helyezzük el. A gazdasági tevékenységhez szükséges épületek a lakó funkció mögött legyen kialakítva. Kerítések kialakítása során a tömör falszerű kerítés kiépítése nem javasolt. Minden esetben törekendi kell a meglévő épületek homlokzati kialakítására, színvilágára, anyaghasználatára és tetőformájának megválasztására tetőszerkezetének hajlásszögére. Önálló gazdasági területen az egyszerű ipari formákat célszerű előnyben részesíteni.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

A település közigazgatási területe építési szempontból két részre tagolódik, beépítésre szánt területekre és beépítésre nem szánt területekre. A település közigazgatási területének beépítésre nem szánt területei közé tartoznak a közlekedési-, közmű elhelyezési területek, a zöldterületek (közparkok), erdőterületek (védelmi erdők, gazdasági erdők, egészségügyi, szociális, turisztikai erdők), mezőgazdasági területek, (kertes mezőgazdasági területek, általános mezőgazdasági területek), és a vízgazdálkodással összefüggő területek. A beépítésre nem szánt területeken kialakult tájhasználat szervesen kapcsolódik a település történetéhez, közrejátszik a helyiek identitásának kialakulásában és erősítésében.

Az e területeken kialakult tájhasználat szervesen kapcsolódik a település történetéhez, közrejátszik a helyiek identitásának kialakulásában és erősítésében. A külterület közel kevesebb, mint az ötöd részét foglalják el a gyep- legelő területek, mely területek egy része kiemelt jelentőségű tájvédelmi továbbá a különleges természet megőrzési területhez - mint láprétek, mocsárrétek, sárrétek, kaszálórétek, - tartozik. A külterületi földek egy része, gyümölcsös, ill. szántó művelésű. Az erdőterületek mérete meghatározható.

A KÜLTERÜLET TERÜLETFELHASZNÁLÁSI ELEMEI KISAR TELEPÜLÉSEN

Szántók: Kisar település külterületén a mezőgazdasági jelleg az uralkodó. Az éghajlat a nem túl víz- és hőigényes kultúráknak kedvez, elterjedt szántóföldi növény a búza, a kukorica, és a rozs). Ma a külterület döntő részét, foglalják el a szántók, melyek részben közúton, részben dűlőutakon jól megközelíthetők. A szántóterületek a határban összefüggő felületként jelennek meg, a táblák határain futó csatornák és utak menti fasorok csak helyenként tagolják a tájat. A szántók a közigazgatási terület 2-3 %-a.

Rétek, legelők: A gyepes területek erősen megfogyatkoztak az utóbbi száz évben. A nyílt társulások közül a homokpusztarétek jellemzőek. A mélyedésekben gyakoriak a vízállásos, nedves rétek, mocsárrétek. A rétek és a legelőként hasznosított gyepterületek együttvéve a külterületnek kb. 2 - 3 %-át teszik ki.

Erdők: Erdőtársulásait jelentős mértékben (akác, nemes nyár, tölgy) ültetvények jellemzik. Az erdők a település 2 %-át borítják.

Gyümölcsösök: A gyümölcsösök területe az utóbbi években az alacsony felvásárlási árak miatt csökkent. Az alma- és meggytermesztés jellemző a településre. A gyümölcsösök nagy része a külterületen található, körülbelül a külterület kb. 1 %-a. A zártkerti területeken korábban elsősorban a szőlőtermesztés volt jellemző, amit ma részben gyümölcsösként, részben szántóként hasznosított parcellák tarkítanak, de jelentős a parlagon hagyott területek aránya.

A tájvédelmi területeket településkép szempontjából meghatározó területként javasolt kezelni.

SZATMÁR-BEREGI TÁJVÉDELMI KÖRZET

A XIX. század végére az összefüggő erdőrengeteg irtásával, a folyószabályozással és a mocsaras-lápos területek részbeni lecsapolásával létrejöttek azok a feltételek, amelyek között megindulhatott a legeltető állattenyésztés és földművelés, a rét- és legelőgazdálkodás.

Az árvízvédelmi töltések a Tisza hajdani árterét egy keskeny hullámtéri ill. egy erősen megváltozott hidrológiai sajátságokkal bíró, mentett ártéri területre osztották, ahol a kiirtott erdők helyét gyepek és szántók foglalták el.

A holtmedrekben gazdag felszíni szabdaltság határt szabott a szántóföldi művelés területi kiterjesztésének, így erdő-, rét- és legelőfoltokkal tarkított mozaikos tájszerkezet alakulhatott ki, mely biztosította a természetes életközösségek túlélését az átalakuló tájban.

Erdei siklő
(Elaphe longissima)

Nyuszt
(Martes martes)

Tájtípusa: ártéri síkság
Ide tartoznak az alföldek legalacsonyabb, a szabályozások előtt még folyóvíz formálta árterületei. Az alacsony és magas ártéri szintre tagolódó síkságok leggyakoribb domborzati formái a folyók természetes irányváltoztatásait őrző elhagyott medrek és morotvák.
A medreket kísérő folyóhátakat csak a legritkább esetben borították el az árvizek, míg a folyóhátak által elgátolt, alacsonyabb fekvésű területeken vizenyős rétek, mocsarak keletkeztek.
Az utóbbi 150 évben a holtmedrek jellemzően a folyószabályozások során, kanyarulatátvágással jöttek létre.

Éghajlata: kontinentális / mérsékelten meleg és mérsékelten száraz
A vidék éghajlata átmeneti jellegű. Földrajzi fekvése és a Kárpátok közelsége miatt az Alföld leghidegebb telű, legkésőbben tavaszodó, legcsapadékosabb tája.

Talajai: öntéstalajok /agyag és agyagos vályog
A vidék jellemző talajai legnagyobbrészt fiatal (holocén) folyami öntéseken alakultak ki. A talajképző kőzet általában öntésiszap és agyag. A folyók mentét nyers öntéstalajok kísérik, a gátakon kívül azonban a hidromorf (vízhatású) talajok szinte minden típusával (öntés réti-, réti-, láp-, mocsári- és erdőtalaj) találkozhatunk.

Folyóvizei: Tisza, Batár, Túr, Szamos, Kraszna
A Tisza a Máramarosi-havasokban születik két forráspatakkal. A Fekete-Tisza a Szvidovec (1883 m) tövében 1680 m magasságban fakad, míg a Fehér-Tisza a Hoverla (2058 m) oldalából indul 1610 m tengerszintről. A két ág Rahó fölött egyesülve a Kárpát-medence keleti felének csaknem valamennyi vízfolyását összegyűjti, és vizüket Titelnél a Dunába vezeti. A folyó mai helyét az óholocéntól kezdte elfoglalni sok kalandozás után, ezt bizonyítja számtalan elhagyott, különböző feltöltöttségű medermaradványa is.

A vidék vízrendszere mindmáig élő, formáló és formálódó. Ide esik számos bővizű, a határainkon túli peremhegységekből érkező mellékfolyó betorkollása.

Ürge
(Spermophilus citellus)

Tőzegeper
(Potentilla palustris)

SZATMÁR-BEREGI NATÚRPARK

A Szatmár-Beregi Natúrpark hazánk legkeletibb csücskében, az Észak-Alföld északi részén jött létre. Természetföldrajzi megközelítésben a Beregi-sík, valamint a Szatmári-sík hazai területeit fedi le.

A tájat alapvetően a Tisza, a Szamos, a Kraszna és a Túr alakította ki. A térséget még a XVIII. században is szinte összefüggő mocsaras erdőségek borították. Nagy folyók és kis patakocskák vizei járták be a tájat, mocsarak, lápok, holtágak tagolták a végeláthatatlan, évszázados fák alkotta rengeteget. A lakosság létszámának folyamatos növekedése, a Tisza szabályozása, a gazdálkodás átalakulása századokon keresztül növelte az irtásokon kialakult gyepek és szántók arányát. Azonban még ma is az Alföld egyik erdőkben gazdag térsége.

Az extenzív gazdálkodás itt megőrizte a hagyományos, mozaikos tájszerkezetet. Megmaradtak az évszázados fás legelők, a kiterjedt kaszálók, a vizes és mocsaras élőhelyek. Az erdőket meghatározóan őshonos fafajok jellemzik. A térségben még mindig jelentős az állattartás és a gyümölcstermesztés.

A kisebb-nagyobb erdőségek, az évszázados fákkal tagolt legelők páratlan szépségük mellett ritka, veszélyeztetett növényeknek és állatoknak az élőhelyei. Az értékek megőrzése érdekében 1982-ben hozták létre a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetet.

A 21.891,7 hektár kiterjedésű védett terület őrzi a natúrpark legértékesebb természeti részeit.

Az Európai Uniós csatlakozás szellemében 2004-ben kijelölték a térség NATURA 2000-es területeit, mely a natúrpark több mint felét érinti. 2003-ban a Felső-Tisza-vidék teljes hullámtere bekerült a Nemzetközi jelentőségű vadvizek jegyzékébe, így Ramsari területté vált. Magyarország ezekkel vállalt nemzetközi kötelezettséget arra, hogy a térség ökológiai jellege ne változzon.

Búbos Banka (Upupa)

A Tisza folyó bemutatása

„A magyar nap vígan süt az égen,
Csöndes álom szunnyad a vidéken.
Nyári áldás a boldog határban,
Tisza vize folydogál magában,
Tiszavirág kedve pillangója,
Ez a Tisza örömünk folyója."

(Juhász Gyula: A szent magyar folyó)

Nincs még egy folyó, mely hol méltóságteljes, lassú kanyargásával, hol zabolátlan rohanásával oly mélyen beásta volna magát a magyar ember szívébe. Azt mondják: "Ki a Tisza vizét issza, annak szíve vágyik vissza." És igaz lehet a mondás, hiszen nagy költőink közül Petőfi Sándor, Juhász Gyula lelkét is megérintette a folyó egyedülálló hangulata, de az itt élő nép is számtalan dalban, mesében örökítette meg a szőke Tisza szépségét, ártéri erdőkkel kísért szalagját, morotváinak rejtélyes lakóit. Mondják azt is, a Tisza lágy és szeszélyes akár egy asszony, így hát nem is lehet másként bánni vele: szeretni kell, de óvni is, hogy vize az utánunk jövőket is hűsítse, halai táplálják unokáinkat és lelkük hazatalálhasson a békés tiszai tájban. A Tisza a Duna legjelentősebb mellékfolyója, a jelenlegi hossza 962.2 km, a szabályozás előtt 1420 km volt. A Tisza az Ukrajnában levő Máramarosi-havasokban 1886 m magasságban eredő Fekete- és Fehér-Tisza összefolyásából keletkezik. A vízgyűjtő területe 157000 km2. A Visó torkolatától 63 km hosszan az ukrán-román határon folyik. Magyarországot a 744.5 fkm-nél éri el. Tiszabecstől kezdődik a 25.2 km hosszú ukrán-magyar határ. A Tisza mindkét partja Szatmárcsekétől, a 719.3 fkm-től magyar terület. A 643 fkm-től, Lónyától 17.2 km-en újra az ukrán-magyar határon, majd 5 km-en a szlovák határon folyik a 620.8 fkm-ig. Magyarországi hossza 584 km. A 159.6 fkm-nél átlépi a szerb határt. A Tisza Slankamennél, az 1214.5 fkm-nél ömlik a Dunába.

A Tisza Híd

A híd köti össze a megye Szatmári részét a Bereggel.

Dzsungelgyümölcsös

A környék (Szamos- és Tiszahát) ártéri gyümölcsöseit – a fennmaradt hagyományok szerint – még a Honfoglalás idején ültették elődeink, más vélemény szerint viszont nem emberi tevékenység hozta létre őket, hanem a víz, vagy madár hordta magok gyökereztek le az ártéren, idővel erdőt alkotva, majd a fák gyökérsarjairól, elhullott magvak- és gyümölcsök által állandóan pótlódott, megújult.

A magról kelt, ártereken, töltések mentén és kubikgödrökben sűrű bozótot alkotó gyümölcsbokrokat legtöbbször csak megritkították, hogy egyenes fákká növekedjenek, mert bokorként különben nem hozna termést.

Az új hajtásokat pedig csak oltani kellett, hogy nemes gyümölcsöt hozzon.

E gyümölcsfák kezelése az oltáson, átültetésen kívül esetleg a sűrű lombozat ritkításából, és az elszáradt, vagy viharban megsérült ágak eltávolításából állt.

AJÁNLÁSOK: TELEPÜLÉSKÖZPONT

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni. Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant. A szépség sokféle lehet. Borainkról sem mondhatjuk, hogy a vörösbor jó, a fehér nem. Tudva, hogy bizonyos alkalmakhoz, ételekhez jobban illik a vörös, mondhatjuk, hogy mi a rozét szeretjük. Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat, ne járjunk úgy, mint a borász, aki gyakorlatlanul túlkénezi borát.

TELEPÍTÉS

A településrészen oldalhatáron álló, merőleges elhelyezkedésűek a családi házak az utcafronthoz viszonyítva. A kötelezően előírt és kialakult előkerti előírásoktól eltérni nem javasolt. A főépület mögött kialakítható a növényzettel határolt védett kert.

Javasolt az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt ritmusú képeinek alkalmazása.

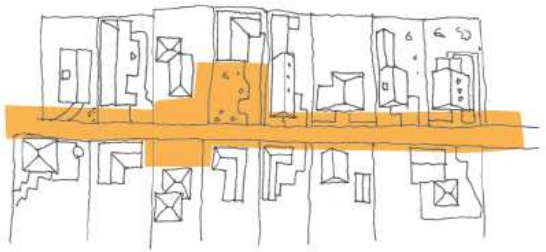

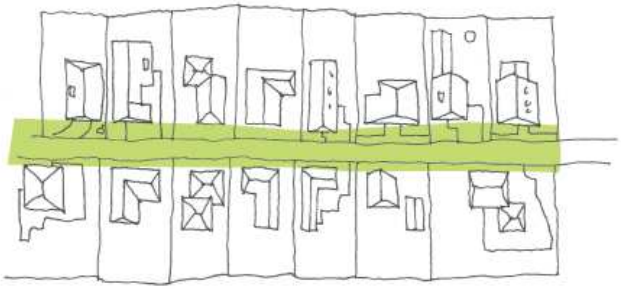

TEREPALAKÍTÁS

A településen a terepadottságok nem indokolják a terepalakítást, de amennyiben a terepviszonyok igénylik a terepre való illesztéskor megfelelően telepített, terepre ültetett épület alkalmazása.

MAGASSÁG

A lakóházak magassága különböző. Találkozni földszintes, tetőtér beépítéses, kétszintes épületekkel is. Magas tetős és lapos tetős kialakítású családi házakkal. A már meglévő lakóházak figyelembevételével kell az új családi házakat elhelyezni, tehát hasonló magassággal kell kialakítani, mint a környezetében lévő többi ingatlant.

Javasolt az azonos magasságú épületek egyenletes utcaképének megalkotása. Az újonnan épülő épületeknek a meglévő magassághoz kell alkalmazkodniuk az egységesség érdekében.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Kisar település központi részén a családi házak tetőhajlásszöge közel azonos.

A meglévő lakóépületek közé telepíteni kívánt családi házaknak hasonló hajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetében lévőké. Az utcaképbe a túl alacsony vagy a túl magas hajlásszöggel rendelkező épületek nem illenek bele.

Javasolt a meglévő épülethez való illeszkedés a tetőhajlásszög kiválasztása esetén.

TETŐFORMA

A településrészen a családi házak tetőformája egyszerű. Új házak építésénél figyelembe kell venni a szomszéd lakóépületek tetőformáját.Ha egy kialakult nyeregtetős házakból álló utcaképbe új lakóház épül, akkor oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló nyeregtetős tetőformájú családi ház.

Ha egy kialakult sátortetős házakból álló utcaképbe új lakóház épül, akkor oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló sátortetős tetőformájú családi ház.

Azonos tetőformájú épületek egyenletes utcaképet alkotnak. Az egységesség érdekében az újonnan épülő házaknak is hasonló tetőformával kell, hogy épüljenek.

ANYAGHASZNÁLAT (SZÍNEK)

Visszafogott illeszkedés, hasonló szín- és anyaghasználat jellemzi a családi házakat, a színvilág nem túl változatos, hagyományostól eltérő színekkel készült épületek is jellemzik. (pl., vörös cserépfedés, szürke palafedés, világos színű homlokzatoktól eltérő színek alkalmazása)

Az új házak építésénél a meglévő épületek színvilágához illeszkedő anyaghasználat ajánlott. A kirívó és feltűnő színhasználat, a rikító színű fémlemezfedések és burkolatok nem elfogadhatóak.

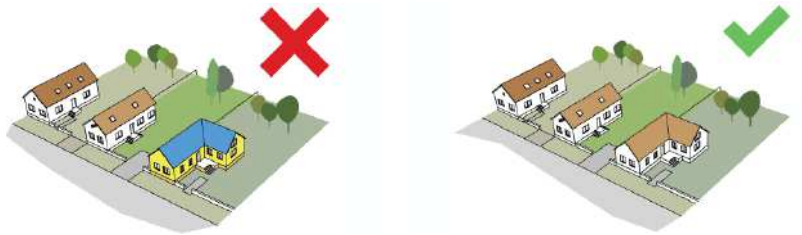

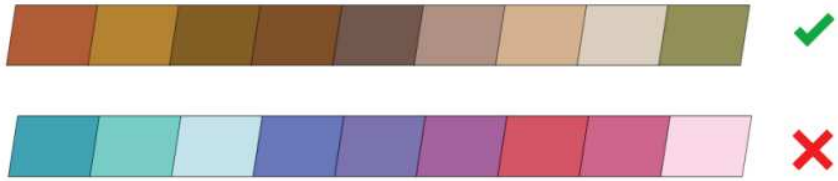

A kirivó homlokzati színek alkalmazása nem ajánlott. A héjazat színének kiválasztása során az élénk színek alkalmazása nem javasolt, a hagyományos színeket (pl. vörös cserépfedés) válasszuk.

TORNÁCOK

A népi építészet egyik könnyen felismerhető jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác. Az új településrészen, Kisaron ezeket a hagyományokat őrző épületek eltűnőben vannak.

Ezek a terek készülhetnek az épület anyagából vagy fából. A tornác formájára, kialakítására számtalan példa kínálkozik. Az arányos tornácos épületek erősítik a község identitását és arculatát. E hagyományt az új családi ház kialakításánál, újszerű átgondolással tovább vihetjük új otthonunkba.

AJTÓK, ABLAKOK

Jelentős megjelenési és hangulati befolyást jelent egy-egy nyílászáró kialakítása. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, hogy ezt milyen módon tesszük meg. A hagyományos nyíláskialakítás a jellemző: jellegzetes kétszárnyú, két vagy három osztatú ablakok, általában utcafronton szimmetrikus kialakítással faanyagból készülve. Új lakóépület építésénél célszerű a település családi házait körbejárni, és azokból ötleteket meríteni saját otthonunkhoz, ezzel is gazdagítva a népi lakóházakkal tarkított településünket.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Az épületek burkolásai, vakolatainak színezése egyre inkább kedvelt a tulajdonosok körében. Használat során ügyelni kell a végső összkép harmóniájára mind a lakóépület, és mind a környezet vonatkozásában. A túldíszített illetve túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét, ezután a tiszta, nyugodt településre zavaróan fog hatni. Egy jól megválasztott burkolat nem csak esztétikus, de az épületet is óvja a külső hatásoktól.

RÉSZLETEK

Házunk és kertünk találkozási pontjai folyton változó, gazdagodó élményt nyújtanak. Évről évre, évszakról évszakra más képet mutatnak. A növények az épületen egyrészt hangulatteremtő díszítőelemek, másrészt hatékony, természetes eszközei az energiatudatos életmódnak - árnyékolnak!

KERÍTÉSEK, TÉRFALAK

Házaink kiegészítő elemei a kerítések, lámpák, postaládák, korlátok, melyek alakítják a végső képet, hangulatot. Ha kellően odafigyelünk, kellően igényesen választunk ki és valósítunk meg, akkor jön létre a megfelelő összkép a lakóépületünkkel. Ezek a részek sűrűbben cserélt elemek, akár már egy új festék, új színhasználat során tudunk változtatni rajta.

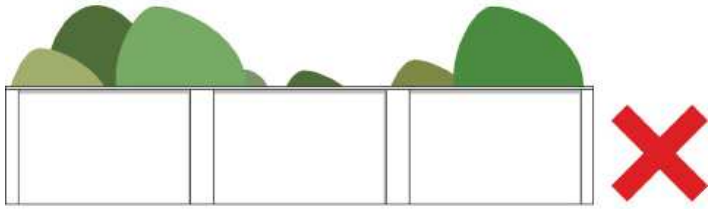

KERTEK

A településkép megőrzése az elsődleges cél. Vegyük figyelembe a ház homlokzat kialakítását, a nyílászárók helyét, amikor az előkertbe cserjét vagy fát ültetünk. Takarjuk a kerti építményünket a növényekkel, hogy az épületünk jobban érvényesüljön. A meglévő fás szárú növényzetre a bővítések és felújítások során fokozottan ügyeljünk. Próbáljuk meg befolyásolni a növényzettel a ház méreteinek érzetét. Alacsony növényekkel a ház méretének növelését éreztetjük, a magas növényzettel csökkenthetjük.

A természettel való közvetlen kapcsolatot a kertünk teremti meg. Változása gyors, hiszen évszakról-évszakra változik, megújul. A változatosan kialakított növényvilág alkalmazásával az élőlények számára új élettereket biztosítunk. Kisarra a rendszeresen gondozott kertek, porták a jellemzőek. A hátsó kert nem csak a kikapcsolódást, pihenést szolgálja, hanem gyümölcsöket, zöldségeket is termeszthetünk bennük.

A kert az épített környezet része. Ha harmonikusan van kialakítva, egységet alkot, szépségével kapcsolódik a lakóépülettel, akkor élhetővé tesszük saját környezetünket, ezzel közvetlen életterünk a szabadtérre kiterjesztett közege illeszkedő lesz nemcsak a településkép szépségének növelésére, de saját komfortérzetünknek is jót tesz. Elsődleges szempont, hogy a kertünk kialakítása az épület stílusához amennyire csak lehetséges illeszkedjen, alkalmazzunk kertépítészeti megoldásokat.

A kert nem csak védelmi szerepet tölt be, hanem díszítő szándéka is legalább olyannyira fontos. Gondozott, szép kertünkben nem csak magunk gyönyörködhetünk, hanem az éppen arra tévedők számára is jó benyomást kelthetünk, továbbá a település arculatához pozitívan járulunk hozzá. A növények telepítésekor érdemes olyan fajokat kiválasztani, amelyek nem csak virágjukkal, hanem a levelükkel is díszítenek, így csaknem minden évszakban színesítik udvarunkat.

UTCÁK

A településkép javításához sokszor nem szükséges nagy beavatkozás, a rendezettség érzésének elérése már fél siker. Látványos előrelépést jelent a közterületek karbantartása, megfelelő fenntartása, nem használt közterületi elemek elbontása, sérült elemek helyreállítása. A nyomvonalas elemek felfűzik a települést alkotó darabkáit, ezért fontos az egységes kialakítás elérése. A községen áthaladók leginkább ezeken a vonalakon haladva alakítják ki a településről alkotott véleményüket. Kiemelkedő figyelmet kell biztosítani az infrastruktúra elemeinek kiépítésére, a nyomvonalvezetés megválasztására, a felszín feletti és az alatti elemek tájba illesztésére.

Fasor telepítésekor ügyelni kell arra, hogy megfelelő távolságra helyezzük el őket. Fontos ismerni a végleges méretük elérésének adatait. A fajok kiválasztásánál ügyeljünk arra, hogy azok ne nőjenek bele a felsővezetékekbe, ne akadályozzák a biztonságos közlekedést. A jó fa kiválasztásánál később elkerülhető a megcsonkolt fák látványa. Fontos, hogy a felszín alatti vezetékek (víz, gáz, csatorna, elektromos áram, telefon és internet kábel) tervezésekor kialakításánál is gondoljunk a fák gyökereinek helyigényére. Különösen szabályos lesz a kép akkor, ha a fajon belül is annak egy fajtájával történik a fasor telepítés. A tömött, egyöntetű koronák sora (pl. vadgesztenye) igen ünnepélyes, tekintélyt parancsoló. Utcafásítás céljából a természeteshez közel álló, kúpos vagy tojásformák a legkedvezőbbek a fajtákból. Ne alkalmazzunk inváziós fajokat (amerikai kőris, nyugati ostorfa stb.).

Az utcakertek teremtenek kapcsolatot a magántelkek és a közterületek között, melyeket a helyi lakosok gyakran alakítják, gondozzák saját belátásuk szerint. Egyéni megoldások során ügyeljünk arra, hogy azok illeszkedjenek, egységet alkossanak a már meglévő előkertekkel és a szomszédok utcakertjével. Kerüljük a szemmagasságban takaró növények alkalmazását, legfőképpen a kereszteződésekben, utóbbinál a gépkocsiban ülők szabadkilátást se akadályozzuk növényekkel. Telepítsünk max. 50-80 cm magasságokig növő cserjéket.

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

A település azon találkozási pontjai ahol a természethez kapcsolódva, szabadban élhetjük meg a helyi közösséghez való hovatartozásunkat, a közösségi szabadterek. Megjelenésük fokozottan fontos, mivel ezeken a helyeken hosszabban tartózkodunk, ezért ezek a teresedések tervezését szakemberek végzik. A nem megfelelően kialakított tér használata a környezet gyors romlásához vezet. Egy-egy tér kialakításánál fontos felmérni a használók várható szokásait, számukat, a használni kívánt időszakot és jellegét. A tevékenységekhez és a közlekedéshez megfelelő számú és minőségű tereket szükséges biztosítani. A növényfajok megválasztása és ültetése során azok térigényét is figyelembe kell venni, számolva növekedésükkel, egymásra árnyékolásukkal.

AJÁNLÁSOK: FALUSIAS LAKÓTERÜLET

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

A falusias lakóterületeken a keskeny, kicsi telkeken a házak oldalhatáron állnak, így megmarad egy nagy összefüggő udvar vagy kert a ház mellett, mely lehetőséget nyújt arra, hogy gépjárművel hátra lehessen jutni a ház mellett. Az ide épülő lakóépület álljon oldalhatáron vagy attól legfeljebb 1 méterre az oldalsó telekhatárral párhuzamosan. Kerülendő a négyzetes alaprajzú épület kialakítása vagy az oldalsó telekhatárral nem párhuzamosan elhelyezett alaprajz.

Az épület utcai homlokzata ne legyen túl széles kialakítású, de amennyiben szélesebb épületet szeretnénk, abban az esetben az utcai homlokzattól hátrébb célszerű húzott keresztirányú épületrész kialakítása. Ez meglévő épületek bővítésénél is alkalmazható. Vigyázzunk, hogy a keresztirányú bővítés ne legyen nagyobb a fő tömegnél. Oldalhatáron álló épület esetén ne alkalmazzunk oromfalat, mivel azzal alapterületet nem nyerünk, ablakot nem lehet rá elhelyezni, és az épület formáját is széttagolttá teszi fölöslegesen.

Javasolt az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt ritmusú képeinek alkalmazása.

TEREPALAKÍTÁS

A településen a terepadottságok nem indokolják a terepalakítást, de amennyiben a terepviszonyok igénylik a terepre való illesztéskor megfelelően telepített, terepre ültetett épület alkalmazása.

MAGASSÁG

Az új épületnek finom illeszkedéssel kell beállnia a meglévő épületekhez. A legtöbb épület földszintes kialakítású, van néhány kivétel melyeknek tetőtere is beépített. Meglévő épület bővítésénél valamint új épületek kialakításánál az utcavonalon álló épületrészeknek igazodni kell a hagyományos ereszmagassághoz. (3-4 méter) és gerincmagassághoz (6-8 méter). Amennyiben tetőtér beépítésre kerül sor vagy kerül betervezésre, ebben az esetben az eresz- és gerincmagasság megemelése (0,5-1 méterrel magasabb) elfogadható. Nem elfogadható a meglévő épületek tetőtér beépítése, ha az a földszint fölé térdfal építésével vagy új tető kialakításával, utcafronti homlokzat megemelésével jár.

Javasolt az azonos magasságú épületek egyenletes utcaképének megalkotása. Az újonnan épülő épületeknek a meglévő magassághoz kell alkalmazkodniuk az egységesség érdekében.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A tető hajlásszöge a hagyományos 38° és 45° fok közzé essen. Sem a több, sem a kevesebb nem kívánatos. A fő tömeghez nem kapcsolódó épületszárnyak, mint például egy hátsó kert felé néző terasz esetén megengedett a 35°-nál alacsonyabb hajlásszögű tető is. A manzárdtető vagy a hozzá hasonló tört lejtésszögű tetők idegenek ebben a környezetben. Tornyok építése a tetőre vonatkozó tetőhajlásszög követelménye, valamint az egyszerű tetőidom miatt nem elfogadható.

Javasolt a meglévő épülethez való illeszkedés a tetőhajlásszög kiválasztása esetén.

TETŐFORMA

A tetőforma ne legyen túlságosan tördelt, benne ne legyenek ugrások. A legegyszerűbb a nyeregtető alkalmazása, akár csonka konty kialakítással is.

A nyeregtető (vagy csonka kontyolt nyeregtető) T vagy L alakú bővítése során is megfelelő. Kerülendők azok a ragasztott épületrészek, melyeket külön szerkezetű tető fed. Általában hagyományos oromfalas (csonkakonttyal vagy anélkül) homlokzatú házak sorakoznak az utcákban.

A háztetőkön nem találhatóak kiugró tetőrészek, kiemelt felületek, kutyaólas ablakok, tornyok, melynek megtartása a nyeregtető egységes síkjának megőrzésével lehetséges. Az oromfalas tömegalakítás a tetőtérben lévő bevilágító ablakok elhelyezését teszi lehetővé. A tetősík ablakok ugyanezt a szerepet betöltik. Ezek jó megoldások.

Nem javasolt a tetősíkjának megbontását eredményező tetőablakok kialakítása. A kutyaólas ablakok vagy kiemelések alkalmazása elfogadhatatlan. A tornyocskák, díszítő tetőidomok használata szintén nem elfogadható.

Azonos tetőformájú épületek egyenletes utcaképet alkotnak. Az egységesség érdekében az újonnan épülő házaknak is hasonló tetőformával kell, hogy épüljenek.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT (SZÍN)

A település ezen részein az alkalmazott homlokzati színvilág igen változatos. A környezethez való illeszkedés érdekében érdemes a fehér, tört fehér, a homok- és agyag szín árnyalatait használni, illetve a tégla- és terrakotta vörös színek, a pasztell földszínek, valamint a természetes építőanyagok esetén azok természetes színei alkalmazása a javallott.

Kerülendő az erős, élénk színek használata, illetve a túl sötét és mély árnyalatok sem ajánlottak. Vegyük figyelembe a szomszédos épületek színárnyalatait, és olyan színt használjunk, amely bele illik a településrész utcaképébe.

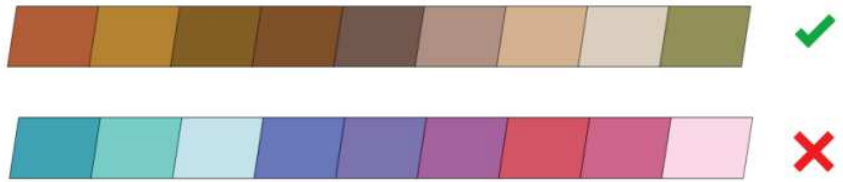

A kirivó homlokzati színek alkalmazása nem ajánlott. A héjazat színének kiválasztása során az élénk színek alkalmazása nem javasolt, a hagyományos színeket (pl. vörös cserépfedés) válasszuk.

TORNÁCOK

A népi építészet egyik könnyen felismerhető jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác, melyből Beregsurányon sok példa látható. Ezek a terek készülhetnek az épület anyagából vagy fából. A tornác formájára, kialakítására számtalan példa kínálkozik, településünkön főleg oldaltornác épült. Az arányos tornácos épületek erősítik a község identitását és arculatát. E hagyományt az új családi ház kialakításánál, újszerű átgondolással tovább vihetjük új otthonunkba.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt. A megkülönböztetett településkarakter nyílászáróiban is eltérő képet mutat, mely sajátosság megőrzése a mi feladatunk is.

A hagyományos nyíláskialakítás a történeti településrészen jól megfigyelhető: két szárnyú, jellegzetesen két vagy három osztatú ablakok, utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással. A településközpontban hosszanti kialakítású, keskenyebbnek tűnő ablakokat figyelhetünk meg.

Új ház építésekor érdemes körüljárni a környéket, és ihletet meríteni, hogy az otthonunk minél jobban bele tudjon simulni környezetébe, ezzel is gazdagítva az utcaképet.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Az épületek vakoltak. A vakolt homlokzati felületeken olykor előfordul csekély tagolás, melyek a homlokzat anyagából készültek. Felújítás vagy új építés esetén a vakolt felületeknek kell a meghatározónak lenniük. A vakolt homlokzatú épületeknél a színek világosak és telítettlenek legyenek. Javasolt a sárgás, barnás, vöröses, szürkés színek tört fehérbe hajlása. Enyhe színbeli eltéréseket alkalmazhatunk a síkbeli kiemelkedések során. Síkban tartott vakolt felületen nem elfogadható az eltérő színekkel való osztás. A vakolat felülete sima legyen, mely kis szemcsenagyságú anyagból készüljön. A durva és erős vakolattextúrák alkalmazása nem ajánlott. Egyéb anyagok alkalmazása a homlokzaton a homlokzat vagy a tömeg tagolásaként jelenjenek meg. A lábazat legtöbbször terméskőből készült, de jó megoldás a zsalukőből vagy talpgerendából készült lábazatok alkalmazása, melyeket vakolni szükséges. A lábazat mindenképpen vakolt vagy hasított kő burkolatú legyen, melynek a tégla bármely természetes színe megfelelő leszámítva a fehér mészhomok téglát.

A fa szerkezetek szép részletei lehetnek az épületnek, homlokzatnak. A tetőszerkezetek látszó szerkezeti általában festett barna vagy zöld színűek. A rikító színezésű kék, sárga, piros nem elfogadható. Az épülettömeg tagolásával az alárendelt és a fő épülettömeget kiegészítő épületszerkezetek eltérő homlokzati burkolatot kaphatnak. pl.: kő vagy fa burkolatot. A beton, üveg (a nyílászárókon kívül) és fém szerkezetek kerülendők az utcai homlokzaton, a hátsó homlokzatokon is csak kiegészítő termékként jelenjenek meg, kis mennyiségben alkalmazzuk őket.

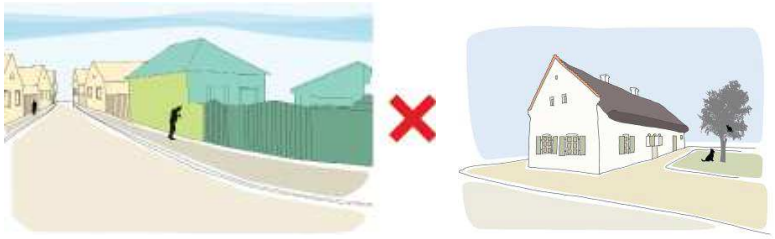

RÉSZLETEK

Hagyományos esetben a ház és az esetleges melléképületek az udvar mellé, a telek oldalhatárára épülnek, a lakóépület melletti udvart az utca felé, zárt kerítés és kapu határolja. Ebben az esetben a kertépítésnél a környezetet is figyelembe kell venni, mivel a falusi kert területe a legtöbb esetben kicsi, jellegzetesen az utcafronti rész az, amit fel lehet kertépítésre használni.

A falusias kert kialakításakor bevethetünk olyan cserjéket, amelyek igénytelenek ugyan, de színes virágaikkal tudnak díszíteni, de eltakarják akár a fásszínt is, ami ellenben rontana az összhatáson. A bokrok a falusi kert természetes ökológiájában nagyszerűen tudnak beilleszkedni, s folyamatos zöldjükkel életet visznek az egész portára, udvarra.

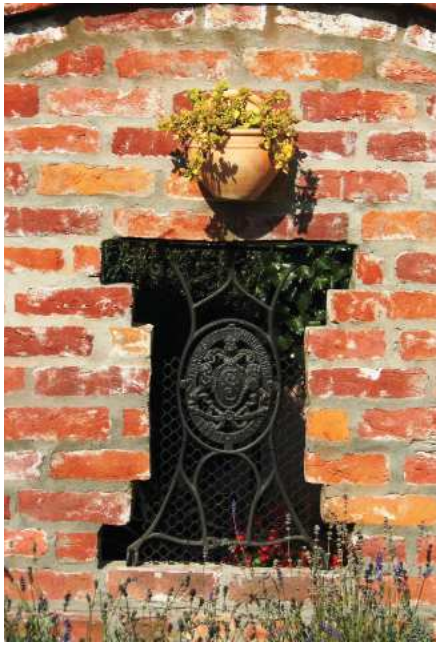

KERÍTÉSEK, TÉRFALAK

A falusias településrész jellegzetes kerítései vasvázas, csővázas, valamint csömöszölt beton változatosságát ötvözik. Napjainkban is ezzel váltják fel a még meglevő hagyományos kerítésváltozatokat. Századunk első felében gyakori volt, de ma már alárendeltebb szerepe van a dróthálóból faoszlopokra feszített kerítéseknek. Ez az egyszerűség váltotta fel a különféle, kifejezetten gazdasági rendeltetésű (kerti, szőlőbeli, gyümölcsösbeli parcellák stb.) kerítéseket. Újabban a legkülönbözőbb anyagokból készült kerítések bizonyos fokú fényűzés, státusszimbólum jelleget öltöttek.

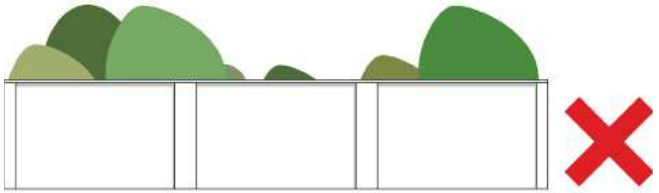

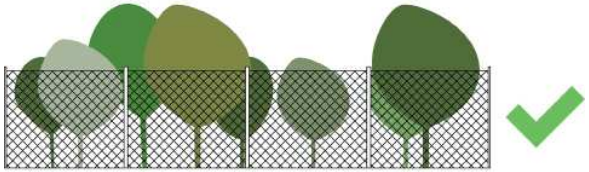

KERTEK

A falusi kert idillikus hangulatú, elsősorban, amennyiben megvan hozzá a megfelelő környezet, a fehérre meszelt ház fala, a fakerítés, mind alakítja a kertépítés során használt növények színvilágát. Innen kiindulva előnyös, ha a ház tövében élénk színű virágok nyílnak, színek szerint vegyítve. A ház elé, a szimetrikusság tartása miatt, középre kerülhet egy rózsaágy. A falusias kertépítés során nagy szerep jut az évelőágyaknak, mint: lángvirágok, kerti violák, szarkalábak, továbbá alacsony növekedésű félcserjék, például zsálya, rozmaring és ruta. A ház végében legalább egy terebélyes almafa, vagy gesztenyefa árnyékában felüdülés a forró nyári napokon a vendégekkel elüldögélni. A falusi kertépítésnek egy másik, ökologikus hatása, hogy a madarakat, rovarokat, (értjük ez alatt a lárvából kikelő lepkéket, pillangókat) megtelepedésre bírják a növényzet és a fák.

A falusi kert kialakításának akkor van létjogosultsága, ha a lakókörnyezet egésze rusztikus. A falusi kerthez falusi, falusias ház, (részben) falusi jellegű életmód is kapcsolódik. A hagyományos falusi és kisvárosi ház telkének beépítéséhez és használatához szervesen hozzátartoznak a gazdasági funkciók. A porta fontos tartozéka, szinte a lelke az udvar, és sokszor a kert is.

A tulajdonképpeni parasztkert csak az utca felé néz, és így területe többnyire kicsiny is. A cserjék minden kert szürke eminenciásai. Remek hátteret adnak, kiemelik a szoliterek szépségét, és például jótékonyan eltakarják a sufnit. A falusi kertek cserjéi zömmel igénytelenek, mégis mutatós virágaikkal, termésükkel, vagy éppen örökzöld leveleikkel emelik a kert szépségét. A bokrok a táj természetes ökológiájába illeszkednek. Azokat hagyjuk meg, vagy ültessünk, amelyek amúgy is jellemzőek a tájra. Házunk bejáratához, ablakunk közelében, teraszunk előtt helyet kaphat a babarózsa, gyöngyvessző, japánbirs. Zárhatjuk kertünk végét orgonabokrokkal. De nincs parasztudvar bodza vagy éppen levendula nélkül sem.

A bokrok a táj természetes ökológiájába illeszkednek. Azokat hagyjuk meg, vagy ültessünk, amelyek amúgy is jellemzőek a tájra. Házunk bejáratához, ablakunk közelében, teraszunk előtt helyet kaphat a babarózsa, gyöngyvessző, japánbirs. Zárhatjuk kertünk végét orgonabokrokkal. De nincs parasztudvar bodza vagy éppen levendula nélkül sem.

UTCÁK

Egy település, településképi javításához, karbantartásához sokszor nem szükséges nagy beavatkozás. Egy megfelelő fenntartás látványos változást jelenthet, mint a nem használt közterületi elemek átalakítása, újrahasznosítása, esetlegesen szükségszerű elbontása. Egy falusias kép megtartásához elengedhetetlen kellék a növények ültetése.

Egy fasor jóval több, mint egy utca zöld térfala: a fasorok legtöbb esetben a települések fő zöld tömegét alkotják, összekötik a zöldterületeket, szakszerű utcafasor hálózat kialakításban kondicionálják és élhetővé teszik a lakosság mozgásterét. A fásítási terv készítése vagy fasor megújítás tervezése rendkívül sok szempontot sorra vevő tájépítészeti feladat. A fasorok a településépítészet zöld hálózatai, melyek a tájépítész szakági tervezésben nélkülözhetetlen, a növényállomány kialakításában a településépítészet terén. A növényzet a közterületek alapvető alkotója, élhetővé ezek parkosítás és utcafásítás révén válnak. Önmagában kevés a fafajok botanikai ismerete, vagy a várostervezés épített és művi elemeihez kötődő szaktudás: utcafásítási terv készítés során mindezeket a tájépítész együttesen alkalmazza.

Az utcakép legmarkánsabb élő elemei a magasra növő fás növények. Több azonos faegyed sorba ültetése, azaz fasor esetén viráguk, levelük, termésük, lombszínük, ágszerkezetük, lombformájuk alapján az utcakép jellegzetes karakterének meghatározóivá válnak. A járófelületek, burkolatok kialakítása során a tartósságra, a javíthatóságra és a vízáteresztésre, valamint az akadálymentesítésre egyaránt gondoljunk. Semleges színek javasoltak a burkolat kiválasztása során. A járófelületeket gondos tervezés során kerüljenek kialakításra, hiszen azoknak illeszkedniük kell a zöldfelületek szegélyeihez és a kerítések lábazataihoz. A közterek és közparkok átmenetet képeznek és teremtenek kapcsolatot a magántelkekel. A falusias részen, az utak, járdák megfelelő vízelvezetése alapvető és elengedhetetlen a településkép megvalósításában.

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

A falusi köztér vizsgálatához két fogalom értelmezése elengedhetetlen: a falu és a köztér. A közterek alakítása a helyi közösség bevonásával, a velük való tervezés és a közösségi megvalósítás részét képezik. A közteret mindig városi kontextusban említi a szakirodalom.

Ennek persze kézenfekvő oka a településformák közti különbség, a vidék és város szerkezeti és használati különbözősége. A városok esetében egyértelmű a köztér megléte és szerepe, addig a falusi közegben ez nem annyira evidens. A városok szerkezetében, az utcák szövetében tisztán felismerhető a hétköznapi járó-kelő számára is a jellegzetes, óriásparkokként kialakított városi tér.

A faluban már nem ilyen általános közteret definiálni. Régen, mikor a falvak kifejezetten agrárfunkciójú települések voltak, akkor is formálódott tér a helységben. A falvak többségében építettek templomot, és ennek előterében vagy közvetlen környezetében kialakult egy kisebb tér, ami ha csak hetente egyszer is, a mise előtt és után, de találkozásra, beszélgetésre szolgált, helyet teremtett a közösség számára.

Mára már a falusias településképben is fontos szerepet játszanak a közterületek. A településrendezési terv kialakításában meghatározott a zöldövezet, amihez szintén alakítják a parkokat, közkerteket.

AJÁNLÁSOK: GAZDASÁGI TERÜLET

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

A külterület tájvédelemmel érintett területein, egyéb településrészein – gyümölcsös, szántó,erdőművelésű területek – a beépítésre nem szánt jelleg dominál. Ezt csak a beékelődő ipari és mezőgazdasági üzemi területek bontják meg. A beépítésre nem szánt jelleg megtartása érdekében építési beavatkozások esetén a tájba illesztés, tájkarakter megóvása az elsődleges szempont. Ez a növénytakaró funkciójú zöldterületek elsődlegességét jelenti az épített környezet elemeivel (épületeivel, műtárgyaival) szemben. A tájba illesztés ezért a nem védett területeken is elsődleges szempont. Tájvédelemmel érintett területeken a védett terület kezelési terve szerint, az abban foglaltakat betartva őrizhetjük meg a tájkaraktert. Ebbe beletartoznak az ott elhelyezhető tanyák, állattartó épületek tájba illesztési feladatai is. Fontos a természetes anyaghasználat, a kevés, világos szín, a horizontális épületkialakítás viszonylag alacsony hajlású tetőszerkezettel. Ha kerítés szükséges, akkor fa, ill. fonott ágas kerítés javasolt. A tájvédelemmel érintett területeken nem javasolt hírközlési és egyéb torony jellegű építmény elhelyezése, de a felszín feletti tartóoszlopokon vezetett elektromos hálózat sem. Az épületek, telepek éjszakai megvilágítása a talaj felé irányuljon a fényszennyezés kiküszöbölésére.

Az új gazdasági épület igazodjon volumene és kiterjedése vonatkozásában a környezetéhez. Fontos az illeszkedés vagy arányos illeszkedés. Az ipari, gazdasági épületek többnyire a technológia, a racionalitás, a gazdaságosság által meghatározottak, azonban ezek a létesítmények is formálhatók, gazdagíthatók. Az előbbiek érvényesek a tömegformálásra, a lapos-, vagy magastető kiválasztására, homlokzati anyaghasználatra, a színekre stb.

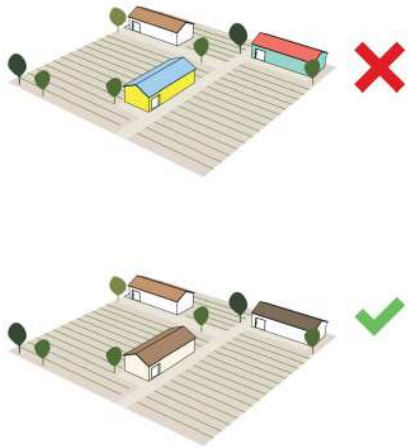

A telephelyek kialakításánál fordítsunk figyelmet a főépület utcafronti homlokzatának egyszerű építészeti gazdaságára, mely ez által igényessé teszi épületünket. Fontos szerep jut, kiemelt figyelmet kap az utcafronti kerítés, a porta, valamint a személy- és ipari kapuk, nem utolsó sorban a reklámfelületek, feliratok elhelyezkedése és kialakítása. A fogadó övezet kialakításánál az igényes térburkolat, zöldfelület, reklámok szebbé teszi telephelyünket. Az irodai funkcióval ellátott épületrészekkel kapcsolatosan a fizikai dolgozókat kiszolgáló helyiségek esetében az épületek igényesebb kialakítására törekedjünk. A szociális épületrész teljesen takarhatja az egyszerűbb karakterű épületszárnyat. Az ipari, gazdasági épületeknél, létesítményeknél is fontos a zöldfelületek, fasorok, árnyékolók stb. alkalmazása.

A felsoroltak alkalmazása a meglévő nem különösebben esztétikus telephelyek esetében is alkalmazható a telephely arculatának gazdagítására, javítására, néhány esetben az épület, épületrész takarására.

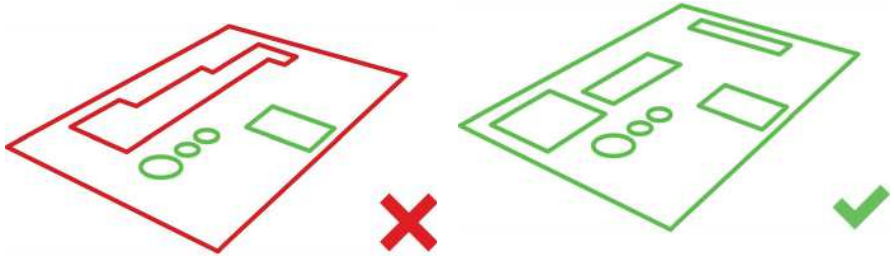

Kisar település gazdasági területein és tanyáin elsősorban nyeregtetős tetőforma alkalmazása a jó megoldás, mely a funkcióhoz igazítottan nyeregtetős (oldal) szárnyakat is tartalmazhat. A tornácosan kialakított épülettel a hagyomány is tovább vihető. A túlságosan tördelt vagy manzárdtetős tetőforma azonban nem illeszkedik a tájképbe.

A külterületeken, a telken található gazdasági, szociális és lakóépületek összevonása nem javasolható, ha azt a technológia nem indokolja. Pavilonos elrendezés javasolt. A major, a tanyalakó funkciójú épületei a hagyomány szerinti formákat, színvilágot követve illeszkedik a külterületi tájba. A külterületeken kiemelkedően fontos a szélvédelem, ezért a külterületi épületeket védendő sok fa telepítése szükséges, a kevés fa nem tudja ezt a szerepet betölteni.

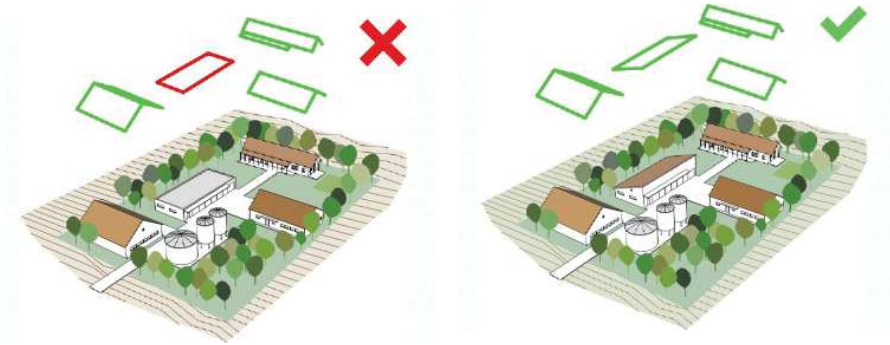

AJÁNLÁSOK:
BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Tanyák, majorok építésénél biztosítani kell a tájba illesztést megfelelő, lehetőleg pavilonos (nem tömbösített) telepítési koncepcióval, természetes tájba illő anyaghasználattal, egyszerű építészeti tömegformálással, magastetős kialakítással, a területen jellemző természetes anyagú fedési móddal.
Kerítések szükségessége esetén természetes, lehetőleg faanyagú megoldások a kedvezőek, fonott vagy egyéb természetes anyagú, illetve fa betétmezőkkel.

Meg kell ismerni és be kell tartani a védett területekre vonatkozó kezelési tervét, arculati ajánlásait. Valamennyi alkalmazott eszközzel törekedni kell a tájkarakter megőrzésére, a növény-, és állatvilág indokolt védelmére, zavarásának, megváltoztatásának elkerülésére.

Kisar település jelentős nagyságú külterületi termőföldjei hagyományosan szántóterületként, gyümölcsösként hasznosítottak. Erre vonatkozóan a következő ajánlások érvényesek:

- A talaj, mint a növényzet egyik alapvető élettere, a legfontosabb természeti erőforrások közé tartozik, melynek védelme különösen fontos Magyarországon, mivel az ország területének kb. 50%-án szántóföldi művelés folyik. A mezőgazdasági művelés alatt álló területeken az intenzív talajművelés igen súlyos talajerózióhoz, talajtömörödéshez, a biodiverzitás csökkenéséhez, valamint a bemosódott növényvédőszerek által a felszíni, felszín alatti alatti vizek szennyeződéséhez vezethet.

- Olyan talajkímélő művelési módokat kell alkalmazni, amelyek a talaj erózió és deflláció elleni védelmét, a talajszerkezet és -nedvesség megőrzését, a talaj szervesanyag tartalmának növelését, a talajélet védelmét célozzák meg. A talajerózió és a különböző művelési rendszerek összefüggéseit vizsgáló kutatási eredmények alapján elmondható, hogy a kímélő művelés világszerte hozzájárult a talajerózió csökkenéséhez.

- A természetközeli élőhelyek szomszédságában a természetvédelmi érdekeket szem előtt tartó hagyományos művelési módok, gazdálkodási formák részesítendők előnyben. A mezőgazdasági szennyező források mennyiségét csökkentve hozzájárulhatunk a természetközeli élőhelyek megóvásához.

- A helyi tájhasználatra jellemző művelési ágak megtartására és fejlesztésére, a hagyományos tájszerkezet megőrzésére, illetve visszaállítására kell törekedni.

Általánosságban elmondható, hogy a természeti állapot megőrzésére, illetve javítására kell törekedni.

Ösztönözni kell a hagyományos növényi kultúrák termesztését, valamint a biogazdálkodás megteremtését.

A település külterületén, valamint a belterület határán a deflációra hajlamos homoktalajok megkötésére védőfásítás telepítése javasolt őshonos fafajok alkalmazásával, melyek jól bírják a szélsőséges időjárási viszonyokat (nyár, nyírfafajok, fűz félék, kocsányos tölgyek).

A defláció és az erózió okozta káros hatások mérsékléséhez, megszüntetéséhez elsődleges a parlagon hagyott, kopár területek felszámolása és a művelésbe való bevonásuk.

Az idegenhonos invazív növényfajok, mint pl. a selyemkóró, aranyvessző fajok, bálványfa kiszorítják a természetes vegetáció elemeit, veszélyeztetik az őshonos fajok fennmaradását, ezért terjedésüket minél előbb meg kell állítani, állományaikat vissza kell szorítani a rendelkezésre álló eszözökkel (kaszálás, vegyszeres kezelés stb.).

Az állattartó telepek létesítése, korszerűsítése mellett, támogatandó a felhagyott állattartó telepek felújítása és üzembe helyezése.

JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés), kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

Ahhoz, hogy tudjuk, kik vagyunk és hova tartunk az életünkben, elengedhetetlen a múltunk ismerete és hagyományaink tisztelete, ápolása. Ezt a gondolatot az élet minden területén alkalmazhatjuk, így az építészetben is. Lehetőségeinkhez képest törekedjünk arra, hogy a hagyományos építészeti elemeket, motívumokat megőrizzük, és tovább örökítsük az elkövetkezendő nemzedék számára. A jól kitalált egyszerű, de igényesen, szépen kivitelezett részletek gazdagítják épületeinket. Egy-egy jól megválasztott anyag vagy burkolat ötletes felhasználása, egy eresz, vagy tetőcsatlakozás, párkány részlet jó minőségben elkészítve díszítőelemként is felfogható. Az apró részletek határozzák meg egy épület végső karakterét, ezért figyeljünk oda a kivitelezés során mit és hogyan akarunk megmutatni egyedi elképzelésinkből a világ számára.

Az első képen lévő épületen a homlokzat színe teljes összhangban van az épülettel és a szomszédos épületekkel. Organikus jellege teljes mértékben összhangban van a településképpel.

Ezen az épületen a természetes anyaghasználat a kiemelkedő. A házon látható fa anyagból kialakított erkélyrész és tornác kialakítás, teljesen haróniában állnak egymással.

Az organikus stílusú épületen a fa elemek alkalmazása dominál. Az épület utcaképi harmóniájának biztosítását az épület egyes részleteinek kidolgozása is elősegítheti. Egységet képez, mind a felhasznált természetes anyag, mind az épület mérete, alakja és gondolatisága. Az épület jellegébe belecsempésztek egy kevés népi stílust is, amely még jobban kiemeli a látogató központ magasztosságát.

Javaslatok:
- Tetősíkban tökéletesen illeszkedő napelemek, színben, felületben is a lehető legkevésbé feltűnő megoldás.
- Jó megoldás lehet, a főépület megjelenést eredeti, tiszta mivoltában meghagyva, a napelemek az épület mögötti melléképületen kerüljenek elhelyezésre.
- A parabola antenna a lehető legeldugottabb helyen kerüljön elhelyezésre, például a kémény mögött kevésbé látható.
- A kémények épp úgy az épülethez tartoznak, mint a többi szerkezet, ne feledkezzünk hát el annak megtervezéséről! Figyeljük meg a környék kéményépítési hagyományait, ne használjunk tájidegen elemeket.
-A klíma kültéri egységet rejtett kialakítással, vagy a főépület mögött javasoljuk elhelyezni.
- Az épületek felújítása során komplex felújításra törekedjünk, tehát a homlokzat burkolással egy időben javasolt a nyílászáró csere és a tetőhéjazat cseréje is.

Az óvoda épülete a település egyik kiemelkedő részén helyezkedik el. Különlegességével magára vonja a figyelmet, egyedisége a természetes anyaghasználatot hirdeti.

Ennél az épületnél is fontos hangsúlyt kapott a faanyag használata, amely nem csak Kisar Községre, de a térség többi településére is jellemző.

Homlokzata az egyszerűséget vetíti ki, és egyben ad az utcaképnek egy egyedi stílust.

KITEKINTÉS – NÉHÁNY JÓ PÉLDA HELYBEN ALKALMAZHATÓ SAJÁTOS ÉPÜLETRE, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETRE

Jelen munkarészben olyan épületekre, épületrészekre láthatunk jó példákat, melyek a település jövőképének kialakítása során lehetnek meghatározóak. A településen bizonyos részein van lehetőség a mai kortárs, modern építészeti elemeivel felruházott lakóépületek elhelyezésre.

Fontos azonban, hogy új házunk tervezésekor vegyük figyelembe környezetünket. Figyeljünk a telkünket körvevő lakóépületek magasságra, tetőformájára, telepítésére. Azonos magasság, formavilág megtartása mellett alkalmazhatunk olyan modern épületmegoldásokat, melyek modern külsővel ruházzák fel épületünket.

Jelen épületeken alkalmazott homlokzati anyagok, a kert felé néző hátsóterasz és az egyedi homlokzatkialakítás jó példaként szolgálhat a modern, letisztult építészetet kedvelők számára.

Napjainkban sok szó és politikai nyilatkozat hangzik el a falu, a vidék gazdasági, társadalmi felemelésének szükségességéről. Szándék és ígéretek vannak a gazdasági támogatásra, a biztonságos élet megteremtésére, a hagyományok megbecsülésére. A falu problémái e területeken égetően sürgős beavatkozásokat követelnek. Így remény van arra – ha ez a remény egyelőre nélkülözi is a megvalósítás biztosítékait – de remény van arra, hogy a falu visszanyeri évezredes küldetését, ami a föld megtartása és megművelése; a falu visszaveszi nemzetmegtartó képességét, ami az ország számára népesedési és szellemi aranytartalék; és a falu újrateremti hagyományait, ami egészséges közösségeket jelent a hit, az önérzet és az összetartozás érzésének újraépítésével. Ha a reményt valami isteni lélekerősítéssel határozott céllá lehet erősíteni, akkor a fejlődés a vidék természetes gazdálkodásának újraépítésével kezdődik. Majd a sorvadó falvak újranépesítésével folytatódik, s nem utolsó sorban a közösségek, a falulakosság szellemi, szakrális, kulturális egyesítésével válhat teljessé.

Javasoljuk a felújítások terén a helyi elit irányításával az épületek puszta karbantartása egy olyan szociális program lehetne, amely néhol már elindult (például Terény erre ragyogó példa, vagy a Tolna megyei Závod). Egy-egy helyi vezető, építész, értelmiségi a falufejlesztést arra építi fel, hogy „dolgozzunk a házon". Ez régen természetes volt, de most újra fel kell hívni rá az emberek figyelmét. Ha nincsen más munka, a házakon és a házak körül mindig akad tennivaló.

JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

A település arculatának kialakításában nagy szerepe van az utcák megjelenésének, küllemének is. Az utcaképet nagymértékben meghatározza a hirdetőtáblák, reklámfelületek megjelenésének módja. Ezeknek a tábláknak a célja elsősorban a figyelemfelkeltés, ezért sokszor élénk színekkel vagy túlzottan nagyméretű táblák kihelyezésével próbálják ezt elérni. Az információ közlését kreatív módon, a környezethez jobban illeszkedve is megtehetjük.

A település központi részein a reklámhordozók kihelyezésekor törekedjünk arra, hogy az alkalmazkodjon az épület jellemzőihez, anyaghasználatához, színeihez. A település egyéb területein csak a szabályozás szerinti reklámhordozó helyezhető el, itt szintén elengedhetetlen a megfelelő anyaghasználat. Az egységesen megtervezett tájékoztató táblák a település arculatának pozitív megjelenését segítik. Az egyedien kialakított, fa faragot oszlopokon álló hirdetőtáblák, üdvözlőtáblák feldobják a településképet.

Az épület homlokzatán elhelyezett reklámfelületek, hirdetőtáblák, cégérek harmonizáljanak az épülettel, színben válasszunk semleges árnyalatokat, földszíneket.

Az igényes, rendezett utcaképhez hozzátartozik az is, hogy hogyan jelennek meg a különböző feliratok, jelzések az épületek homlokzatán. A feliratok megtervezésekor törekedjünk a homlokzat színével harmonizáló betűszín választásra. A felirat stílusa, betűtípusa, sajátos kialakítása figyelemfelkeltő, magára vonzza a tekintetet.

Az egyedi készítésű utcanévtáblák szintén emelik az adott utca képét. Nem javasoljuk a rikító, színben, anyagában és formájában nem odaillő táblák használatát. Ajánlott a természetes alapanyagokból készült, az épület homlokzatával harmonizáló táblák kihelyezése.

Pozitív példák, egyedi ötlet alapján megvalósított utcanév táblák, házszámok, melyek feldobják az épület homlokzatát.

Ez a hagyományőrző buszmegálló kiemeli Kisar utcáját.

Kisar közterületén található ez pihenő pad,, mely árnyékot ad.

IMPRESSZUM

KISAR KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL
kisar.hu
kisarkorjegyz@t-online.hu
4921 Kisar, Tisza út 6.
Telefon: 06-44-510-255;
Polgármester: Dr. Jámbrikné Pintér Andrea
kisarpolhiv@szamospart.hu
Főépítész: Dudás Ede István
dudas.ede1@t-online.hu

SZERKESZTETTE: NYÍRSÉGTERV KFT.: Dudás Ede István, Feketéné Varga Emese
SZÖVEG: NYÍRSÉGTERV KFT.: Dudás Ede István, Feketéné Varga Emese
FOTÓ: NYÍRSÉGTERV KFT.: Dudás Ede István, Feketéné Varga Emese, Fekete Róbert
BORÍTÓ: NYÍRSÉGTERV KFT.: Dudás Ede István
GRAFIKAI TERVEZÉS: NYÍRSÉGTERV KFT.: Dudás Ede István, Feketéné Varga Emese
BETŰTÍPUS: Titillium

Készült Magyarország kormánya megbízásából a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan.

Építészeti útmutató ábrái: LECHNER Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft.

A kézikönyvben felhasználásra került a
- Kisar Község honlapján megtalálható szövegrészek a településről,
- Magyarszéphely minta arculati kézikönyv egyes szövegbetétjei,
- Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága honlapján megtalálható szövegrész, a Szatmár-Beregi Tájvédelmi körzetről.

KISAR, 2017.

Kapott adatszolgáltatások:

- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya adatszolgáltatási levele
- Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkár Nyilvántartási, Tudományos és Gyűjtemény Főosztály, Nyilvántartási Hatóság adatszolgáltatási levele
- Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága adatszolgáltatási levele
- Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Debreceni Hatósági Iroda adatszolgáltatási levele

MELLÉKLETEK

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017.

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI
KORMÁNYHIVATAL

NYÍREGYHÁZI JÁRÁSI HIVATALA

Iktatószám: SZ–10/106/01904-4/2017.
Ügyintéző: Reszlerné János Judit
Telefon: 42/795-760
E-mail cím: reszlerne.judit@szabolcs.gov.hu

Tárgy: Kisar Község arculati kézikönyv elkészítése – örökségvédelmi szempontok meghatározása és adatszolgáltatás
Hiv. szám: 1015-1/2017.
Melléklet: a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartás elektronikus állományai

Dr. Jámbrikné Pintér Andrea
Kisar Község polgármestere részére

Kisar
Tisza u. 6.
4921

Tisztelt Polgármester Asszony!

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Nyíregyházi Járási Hivatal Hatósági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya a Kisar Község arculati kézikönyvének elkészítése tárgyában, 2017. július 18-án érkezett kérelmükre az alábbi véleményt adja:

A *kulturális örökség védelméről* szóló **2001. évi LXIV. törvény** (továbbiakban: **Kötv.**) 4. és 5. §-a alapján, a kulturális örökség (a régészeti örökség, a műemléki értékek) a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége.

A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházi jogi személyek, a civil és gazdálkodó szervezetek, valamint az állampolgárok számára.

A régészeti lelőhelyek hazánk és a Kárpát-medence történetének meg nem újuló történeti forrásai, ezért a Kötv. 3. §-a szerint a kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni.

A kulturális örökség védelme – és a jövőbeni beavatkozások tervezhetősége – érdekében a következőket tarjuk szükségesnek:

A tárgyi arculati kézikönyvnek Kisar teljes területére vonatkozóan tartalmaznia kell a Miniszterelnökség Társadalmi és Örökségvédelmi Ügyekért, valamint Kiemelt Kulturális Beruházásokért Felelős Helyettes Államtitkárság Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály

nyilvántartásában rögzített aktuális adatokat. Az adatokat e levél mellékleteként, elektronikus állományokként csatoljuk.

Véleményem kialakítása során az alábbi rendelkezéseket vettem figyelembe:

Tájékoztatom, hogy a település területén jelenleg 1 országos védettség alatt álló műemléki érték található. A településen 7 nyilvántartott régészeti lelőhely található.

A Kötv. 9. § és 10. § alapján a régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.

A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük, ezért kiemelt fontosságú, hogy a településrendezés eszközeinek elkészítésekor a tervlapokon feltüntetésre kerüljenek a régészeti lelőhelyek, a műemlékek és a műemléki jelentőségű területek, és ezeket az adatokat a későbbiek során folyamatosan frissítsék, hiszen az örökségvédelmi adatbázis bővül.

Javasolom, hogy a település területén található védett műemlékek, illetve egyéb helyi védett épületeknél és azok környezetében a védett értékek megőrzése érdekében szakmai véleményező testület szakértői állásfoglalásának figyelembevételével történhessen új épületek, építmények építése, műtárgyak, szobrok elhelyezése. Ilyen esetekben javasolom továbbá, hogy a védett érték méltó településképi, illetve tájképi megjelenése érdekében a hagyományos műszaki megoldások és építőanyagok használatát részesítsék előnyben. Védett épület elé közterületen szobrot vagy bármilyen műtárgyat, berendezést elhelyezni csak olyan módon lehessen, hogy az épület látványát ne zavarja.

A szomszédos ingatlanok beépítésénél figyelembe kell venni az illeszkedés szabályait. A melléépítésnél az új épületek homlokzati díszítő elemeinél kerülni kell a megtévesztő analóg építészeti elemek alkalmazását, ugyanakkor törekedni kell a tömeg és magassági méretek (párkánymagasság, homlokzatmagasság, tetőgerinc magasság, stb.) megválasztásánál a régihez történő korrekt csatlakozást eredményező megoldásokra, akár lépcsőzetes magasságok alkalmazásával.

A műemléki védettség alatt álló ingatlanon esetleges új épületek építésénél tekintettel kell lenni a védett épületegyüttesnek az eredeti struktúrában betöltött pozíciójára, és törekedni kell mind szerkezetben, mind látványban betöltött hangsúlyok megőrzésére. Kerülni kell a hangsúly eltolódását a védett épületektől az új épületek irányába.

A városközpontban közterületen, köztereken a térburkolat megválasztásánál az egységesség érvényesülését kívánatos, hogy műemléki környezetben indokolt esetben felülírhassa a történeti anyaghasználat. Műemléki környezetben javasolt kutatatás alapján megválasztani a környezetrendezés módját mind burkolatok, mind növényzet tekintetében. Javasolt szakmai véleményező testület bevonásával dönteni az alkalmazott megoldásokról.

A műemléki védettség alatt álló ingatlan esetében esetleges telekalakításoknál a történeti szerkezet megőrzésére, illetve visszaállítására kívánatos törekedni. Javasolt, hogy a telekalakításokat telektörténeti kutatások előzzék meg, a továbbiakban amennyiben a telektörténeti kutatás eredménye indokolja, abban az esetben legyen lehetőség telekosztásra, vagy telekösszevonásra. Telekalakításra csak indokolt esetben kerülhessen sor, amennyiben a szabályossá tétel érdekében telekhatár rendezés szükséges.

Nyíregyháza, 2017. augusztus 15.

Tisztelettel:

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal

Digitálisan aláírta: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal
DN: c=HU, l=Nyíregyháza, 2.5.4.97=VATHU-15789374-2-15, o=Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal, serialNumber=DO20141202-1DO131, cn=Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal
Dátum: 2017.08.16 16:35:39 +02'00'

Dr. Galambos Ildikó
hivatalvezető
nevében és megbízásából
Béres Ágoston
főosztályvezető-helyettes

Címzett:
1./ Címzett (e-mail: kisarkorjegyz@t-online.hu)
2./ Irattár

MŰEMLÉKI ADATSZOLGÁLTATÁS

törzsszám	azonosító	helység	cím	név	védelem	helyrajzi szám	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
6010	22964	Kisar		Ref. templom ex-lege műemléki környezete	Műemléki környezet	209/2, 209/1, 178, 176, 177, 6, 3/1, 2		
6010	8268	Kisar	Tisza u.	Ref. templom	Műemlék	1	908560	307380

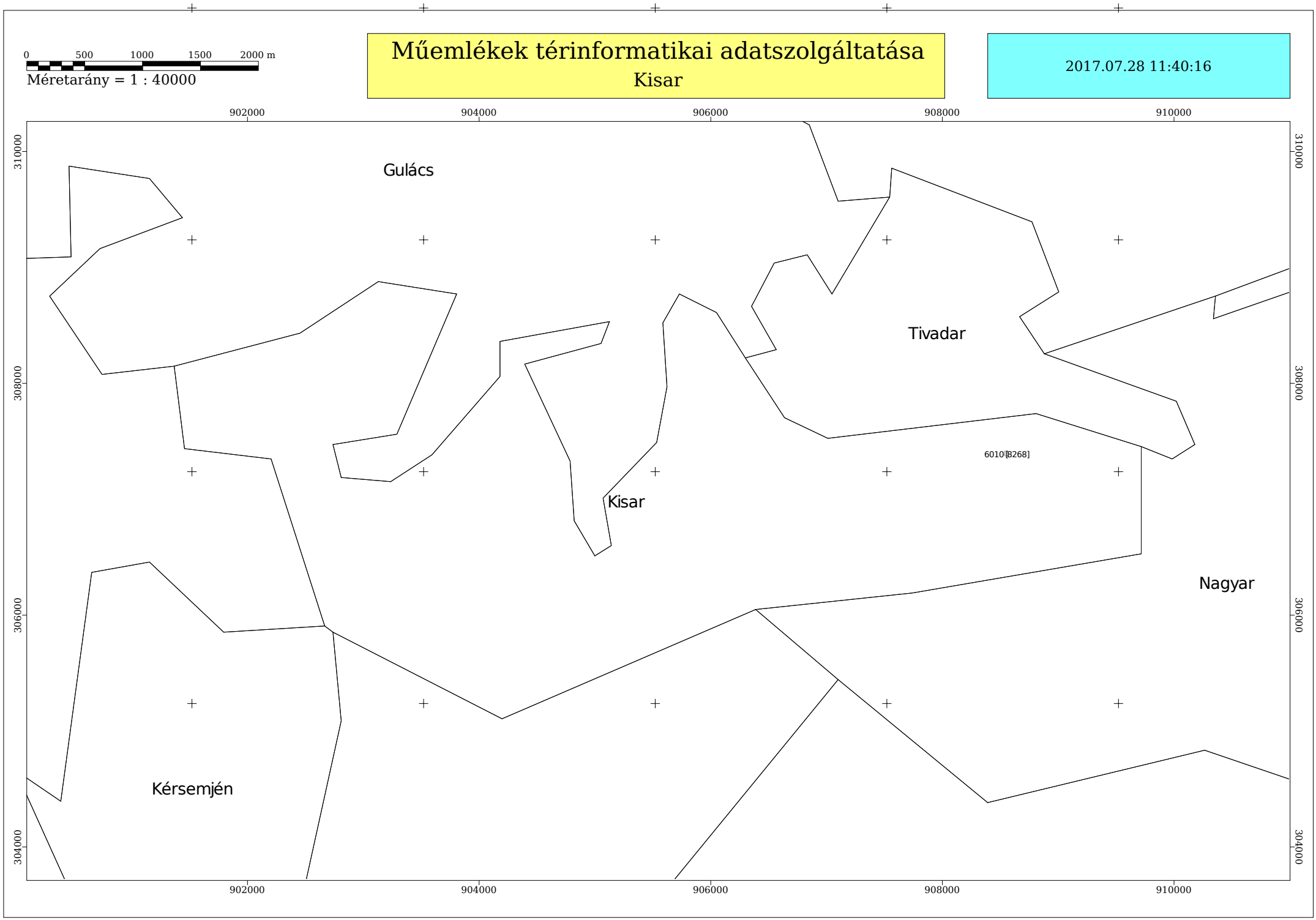
0 500 1000 1500 2000 m
Méretarány = 1 : 40000
Műemlékek térinformatikai adatszolgáltatása
Kisar
2017.07.28 11:40:16
902000
904000
906000
908000
910000
310000
308000
306000
304000
Gulács
Tivadar
6010[B268]
Kisar
Nagyar
Kérsemjén

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

azonosító	lelőhelyszám	név	HRSZ	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
38217	1	Tóbeli	068/1, 068/2	902460	307534
38218	2	Kericeszeg	070/5, 070/6, 070/7, 070/8, 070/9, 070/10, 070/11, 070/12, 070/13, 070/14, 070/21, 070/22	901895	307485
73309	5	Mező-dűlő	023/28, 023/27, 023/26	907368	306829
89233	6	Kormány-föld É	032/3, 032/2, 090, 031/2, 031/1, 031/5, 033, 032/1, 034/15, 034/16	906167	307709
89235	7	Homok-mező	034/3, 090, 034/5, 034/4	905912	308026
89237	8	Tóbeli-Büdös-szeg	081/22, 081/21, 081/20, 081/26, 081/25, 081/23, 081/24, 081/27, 081/1, 080/1, 067	902720	307778
89239	9	Kiss-Mező-dűlő	089/6, 064/2, 064/14, 064/3	904742	306958

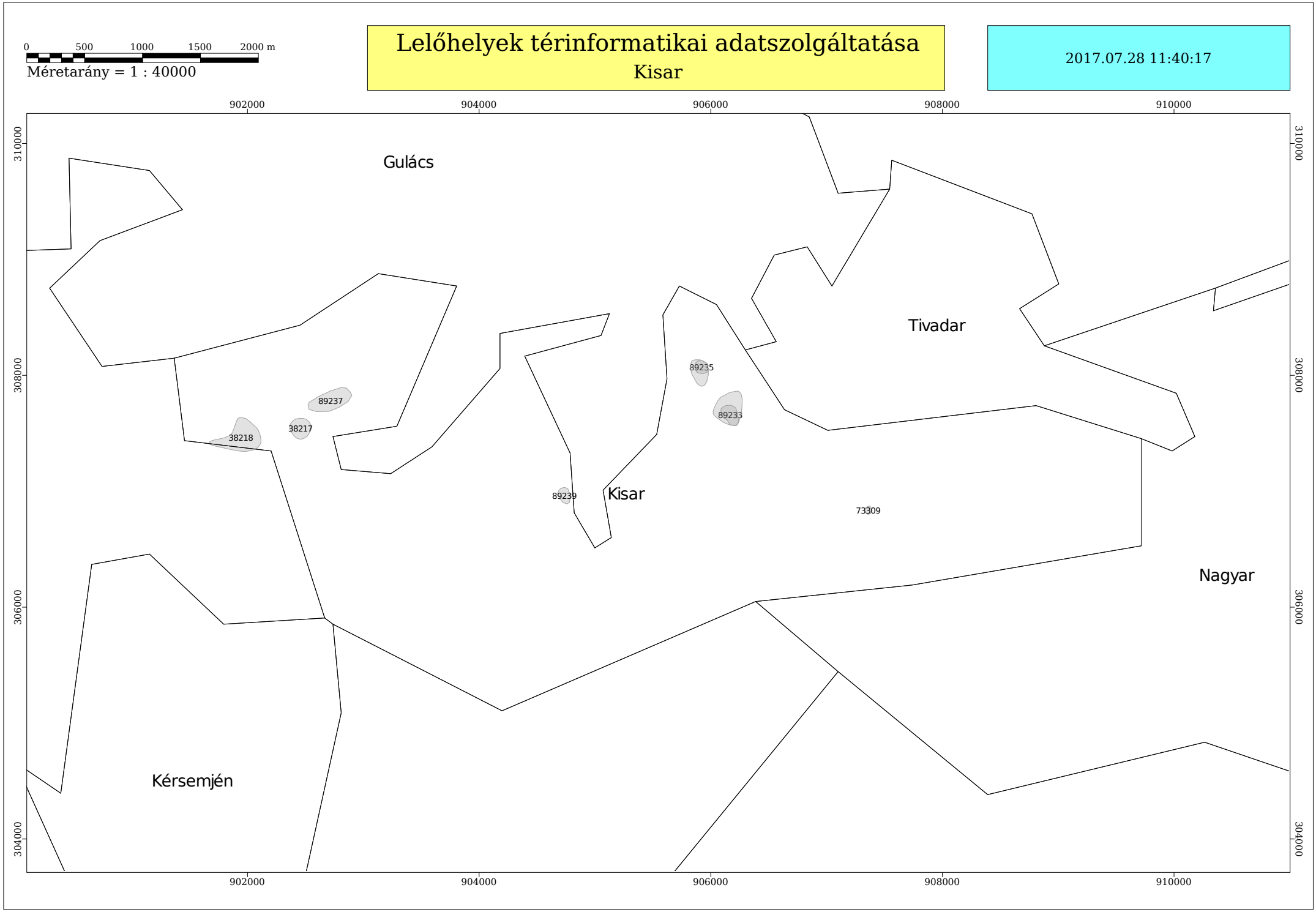
0 500 1000 1500 2000 m
Méretarány = 1 : 40000
Lelőhelyek térinformatikai adatszolgáltatása
Kisar
2017.07.28 11:40:17
902000
904000
906000
908000
910000
310000
308000
306000
304000
Gulács
Tivadar
Kisar
Nagyar
Kérsemjén
89235
89237
89233
38217
38218
89239
73309

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
4024 Debrecen, Sumen u. 2. Telefon: (52) 529-920 Fax: (52) 529-940
Levelezési cím: 4002 Debrecen, Pf. 216. E-mail: hnp@hnp.hu
Adószám: 15323871-2-09 Bank: 10034002-01743654-00000000

Kérjük, válaszában hivatkozzon iktatószámunkra!

Dr. Jámbrikné Pintér Andrea
polgármester

Kisar Község Önkormányzat

Kisar
Tisza u. 6.
4921

Ikt.sz: 2366-4/2017.
Ea.: Tóth Zsuzsa
Ügyintézés módja: e-mail
Hiv. sz.: 1015-1/2017.
Irányítás: Dr. Ugron László
Tárgy: Kisar Község adatszolgáltatás kérése településképi arculati kézikönyv készítéséhez - adatszolgáltatás

Tisztelt Polgármester Asszony!

Kisar település közigazgatási területén a következő, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési körébe eső védett területek és kategóriák találhatóak:

1.) Országos védelem alatt álló terület

Kisar település közigazgatási területe a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet országos jelentőségű védett természeti terület része, amelyet az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal hozott létre 1982-ben, törzskönyvi száma: 171/TK/82. Védettségének fenntartásáról a 142/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet rendelkezik.

2.) Természeti Területek

Kérjük, hogy a rendelet készítése során a Tvt. 15. § (1) pontjában szereplő feltételeknek eleget tevő összes területet tervezett természeti területként kezeljék. Ezeken a területeken kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytársulások) és élőhelyek megóvására. A tervezett természeti területek kihirdetésére vonatkozó előírást a Tvt. 15. § (2) bekezdése tartalmazza.

3.) Természetközeli területek

Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (továbbiakban: OTÉK) 30/A. § (1) bekezdése értelmében *a mocsár, a nádas és a sziklás terület természetközeli területnek minősülnek*. Ugyanezen paragrafus (2) bekezdése értelmében a természetközeli területeken épületet elhelyezni nem lehet.

4.) Érzékeny természeti területek (ÉTT), Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT)

A 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet alapján Kisar település közigazgatási területe Érzékeny Természeti Területnek minősül, a Szatmár-Bereg régió Érzékeny Természeti Terület részét képzi.

Az „Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről" szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet alapján Kisar külterületét Magas Természeti Értékű Terület (MTÉT) érinti.

5.) Natura 2000 területek

Kisar település közigazgatási területét az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletben kihirdetett, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelettel közzétett Natura 2000-es területek közül a (HUHN20001) Felső-Tisza kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, a (HUHN10001) Szatmár-Bereg különleges madárvédelmi terület érintik.

6.) Nemzeti Ökológiai Hálózat övezetei

Kisar település közigazgatási területén az országos ökológiai hálózat magterület, ökológiai folyosó és puffer terület övezetei találhatóak meg, amelynek területi elhelyezkedését adatszolgáltatásunk melléklete tartalmazza. Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény (továbbiakban: OTrT) 13., 17. és 19. §-ai szabályozzák az országos ökológiai hálózatra, illetve annak a magterület, ökológiai folyosó és puffer terület övezetekre vonatkozó előírásokat.

7.) Egyedi tájértékek

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 6. § (3) - (5) bekezdései szabályozzák az egyedi tájértékekre vonatkozó feladatokat. Kisar település esetében a rendelkezésre álló információk alapján még nem készült területi felmérés. Amennyiben igazgatóságunktól függetlenül készülnek felmérések, azok eredményeit *egyedi tájértéknek jelölt képződmény/létesítmény* néven lehet a kézikönyvben és a rendeletben szerepeltetni.

8.) Egyéb védettségi kategóriák és területek

Kérjük az OTrT és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei TrT említett övezetekre vonatkozó előírásait a terv készítése során figyelembe venni. Jelezzük, hogy az OTrT 14/A. §-a tartalmazza a „tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek" övezetére vonatkozó szakmai előírásokat, amelyek figyelembevétele szükséges a kézikönyv és a rendelet készítése során.
Kisar település területe a Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezetével átfedésben van.

Tájékoztatom továbbá, hogy Kisar település közigazgatási területén a „védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről" szóló 13/2001. (V.9.) KöM rendelet alapján többek között a következő védett vagy fokozottan védett fajok fordulnak elő:

- Meles meles
- Buteo buteo
- Inachis io
- Dendrocopos medius
- Buteo lagopus
- Luscinia luscinia

- Dryocopus martius
- Accipiter gentilis
- Pernis apivorus
- Sterna hirundo
- Ardea cinerea
- Nymphalis antiopa
- Nymphalis xanthomelas
- Lanius excubitor
- Locustella naevia
- Circus cyaneus
- Circus aeruginosus
- Circus pygargus
- Haliaeetus albicilla
- Coturnix coturnix
- Castor fiber
- Alcedo atthis
- Merops apiaster
- Ciconia nigra
- Ciconia ciconia
- Polygonia c-albus
- Crex crex
- Upupa epops
- Aethene noctua
- Corydalis cava
- Corvus corax

Hivatkozva a fenti iktatószámú és tárgyú megkeresésére a rendelkezésünkre álló adatok alapján a települési arculati kézikönyv, valamint a települési rendelet elkészítéséhez következő ESRI, illetve CAD fedvényeket (shape-ket, illetve DWG-ket) mellékelten csatolom:

- Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet (ojvtt.shp, ojvtt.dwg)
- Természeti területek (term_ter.shp, term_ter.dwg)
- Értékes Természetvédelmi Terület (ett.shp, ett.dwg)
- Magas Természeti Értékű Területet (mtet.shp, mtet.dwg)
- Natura 2000 Különleges Természetmegőrzési Terület (n2000_ktt.shp, n2000_ktt.dwg)
- Natura 2000 Különleges Madárvédelmi Terület (n2000_kmt.shp; n2000_kmt.dwg)
- Nemzeti Ökológiai Hálózat (noh.shp, noh_MT.dwg, noh_OF.dwg, noh_PT.dwg)
- Tájképvédelmi Terület (tajkep.shp, tajkep.dwg)

Debrecen, 2017. július 19.

Tisztelettel:

Dr. Kovács Zita
igazgató

Kapják: Címzett (e-mail: kisarkorjegyz@t-online.hu)
Irattár

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

Debreceni Hatósági Iroda

Kisari Közös Önkormányzati Hivatal	
Érkezett: 2017 -07- 21	
Szám:	Melll.:
Ügyintéző:	Osztály:

Iktatószám: CD/22535-2/2017.
Tárgy: Kisar község településképi arculati kézikönyv és településképi rendelet készítése
Ügyintéző: Papp Katalin
Tel.: 06-52-522-110
E-mail: debrecen@nmhh.hu
Hiv. szám: 1015-1/2017.

Kisari Közös Önkormányzat Polgármestere

KISAR
Tisza u. 6.

4921

Tisztelt Polgármester Asszony!

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala (a továbbiakban: **Hatóság**), mint a tárgyi ügy előkészítésébe bevont államigazgatási szerv, az alábbi tájékoztatást adja a feladat ellátásához szükséges – a Hatóság nyilvántartásának részét képező – elektronikus hírközlési szolgáltatókról, szolgáltatásokról, akik, amelyek a rendezés alá vont területtel érintettek, valamint a hatáskörébe tartozó kérdésekben a jogszabályokon alapuló követelményekről.

Az elektronikus hírközlési építmények vonatkozásában, *az elektronikus hírközlésről szóló* **2003. évi C. törvény 94. § (1) bekezdése** szerint: *„A település tervezésénél, rendezésénél, utak és közművek építésénél, korszerűsítésénél, egyéb építmények és más létesítmények megvalósításánál, felújításánál – a külön jogszabályban meghatározott módon – **biztosítani kell az elektronikus hírközlési építmények elhelyezésének lehetőségét.**"*

A postai létesítmények vonatkozásában *a postai szolgáltatásokról szóló* 2012. évi CLIX. törvény 31. § (1) bekezdése alapján: *„A település tervezésénél, rendezésénél, utak és közművek építésénél, korszerűsítésénél, egyéb építmények és más létesítmények megvalósításánál, felújításánál biztosítani kell a postai szolgáltató helyek, felvételi pontok és kézbesítési pontok, valamint az egyetemes postai szolgáltatás teljesítését lehetővé tevő egyéb eszközök elhelyezésének lehetőségét."*

Az elhelyezés területét a 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet 26. § (1) bekezdése szabályozza, további műszaki iránymutatást az MSZ 7487 számú szabvány ad.

A Hatóság tevékenységének – jogszabályban meghatározott – célja az elektronikus hírközlési piac zavartalan, eredményes működésének és fejlődésének, az elektronikus hírközlési tevékenységet végzők és felhasználók érdekei védelmének, továbbá a tisztességes, hatékony verseny kialakulásának, illetve fenntartásának elősegítése az elektronikus hírközlési ágazatban.

A Hatóság tájékoztatja, hogy *a településkép védelméről* szóló 2016. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: Törvény) 1. § c) pontja alapján a Törvény egyik célja, hogy az önkormányzat biztosítson széleskörű tájékoztatást a településképi követelményekről, ezzel elősegítve a településkép védelmének és alakításának eredményes érvényesülését az építmények tervezése és kivitelezése során. A Törvény 3. §-a alapján a településképi rendelet többek között az építési tevékenységgel érintett építmények - ideértve a sajátos építményfajtákat is (pl. hírközlési hálózatok és azok építményei, adótornyok) - településképhez való illeszkedését biztosító anyaghasználatára, tömegformálására, homlokzati kialakítására és a zöldfelületek kialakításának módjára vonatkozó településképi követelményt, valamint az egyéb műszaki berendezések (épületre szerelt műszaki eszközök) elhelyezésére és alkalmazására, illetve tilalmára vonatkozó településképi követelményt tartalmazhat.

Ezen településképi követelmények meghatározására további részletszabályokat tartalmaz *a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről* szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. Rendelet):

Az építményekre vonatkozó településképi követelmény a Korm. Rendelet 23/F. § (2) bekezdés c) pontja szerint településképi szempontból meghatározó, vagy a helyi egyedi védelemmel érintett terület tekintetében az építési tevékenységgel érintett építmény anyaghasználatára, tömegformálására, homlokzati kialakítására, telken a zöldfelületek kialakításának módjára, és sajátos építményfajták elhelyezésének módjára határozható meg. A (3) bekezdés alapján az anyaghasználatra vonatkozó követelmény kiterjedhet az építmény, sajátos építményfajták építőanyagának településkaraktert befolyásoló valamely minőségi jellemzőjére. A 23/G. § c) pontja szerint a helyi védelemmel érintett területeken kötelező meghatározni a sajátos építményekkel, műtárgyakkal kapcsolatos anyaghasználatra vonatkozó követelményeket.

A 22. § (4), (5) és (7) bekezdései szerint fenti követelmények településképi szempontból meghatározó területen csak megengedő, vagy tiltó; helyi egyedi védelemmel érintett elemre vonatkozóan megengedő, tiltó, vagy kötelező követelményként határozhatók meg. Egyéb területek esetében csak építmény anyaghasználatára vonatkozó, tiltó építészeti követelmény határozható meg, tehát a sajátos építmények elhelyezése nem korlátozható.

Az egyéb műszaki berendezésekre vonatkozó településképi követelmény a 23/F. § (5) bekezdés b) pontja alapján a berendezés homlokzaton történő elhelyezési módjának és lehetőségének meghatározására, továbbá a 23/H. § (2) bekezdése szerint formai követelményeire, számára és anyaghasználatára vonatkozhat.

Az egyéb műszaki berendezések elhelyezésére vonatkozóan a teljes közigazgatási területen megengedő, tiltó és kötelező településképi követelmény is meghatározható.

Felhívom továbbá a figyelmét, hogy a Korm. rendelet 23/G. § a) pontja kimondja, hogy a településképi rendeletben a településképi szempontok figyelembevételével meg kell határozni a teljes település ellátását biztosító felszíni energiaellátási és elektronikus hírközlési sajátos építmények, műtárgyak elhelyezésére elsősorban alkalmas területeket.

A Hatóság kéri, hogy az arculati kézikönyv, és a településképi rendelet elkészítése során a Korm. rendelet 23/G. § -ban foglaltakat figyelembe venni szíveskedjenek.

A terület gazdasági és idegenforgalmi fejlődéséhez elengedhetetlen a hírközlési ellátás fejlesztése. Az EU 2020 Stratégiában foglalt és a Magyar Kormány által a szélessávú lefedettséggel kapcsolatban kitűzött 2018. évi célok teljesítéséhez szükséges a vezetékes és vezeték nélküli hírközlési hálózatok fejlesztése.

A Hatóság felhívja a figyelmet, hogy folyamatban van a „Digitális Nemzet Fejlesztési Program" (a továbbiakban: DNFP) megvalósítása.

A Hatóság kéri, hogy a kapcsolódó beruházások, fejlesztések megvalósításának biztosítása érdekében a településképi arculati kézikönyv és a településképi rendelet elkészítése során ezt is figyelembe venni szíveskedjenek.

A hírközlési szolgáltatók elkötelezettek a DNFP sikere mellett, így az elkövetkezendő 2 év során jelentős hálózatfejlesztéseket hajtanak végre vezetékes és vezeték nélküli hálózataikon egyaránt. E fejlesztések közt saját és állami finanszírozású optikai hálózat fejlesztési projektek is futnak, és ezen projektek, több tízezer háztartást érintenek.

Az állami finanszírozású pályázatok kiírása és elbírálása több ütemben történik, a saját finanszírozású beruházások esetében a kiviteli tervek készítése és a kivitelezési munkák párhuzamosan valósulnak meg.

A DNFP keretein belül megvalósuló fejlesztések kapcsán túlnyomóan optikai hozzáférési hálózatot építenek ki a szolgáltatók, amelyhez elsősorban a meglévő alépítmény hálózatokat, illetve ritkábban beépített területeken saját, vagy az elektromos kisfeszültségű, meglévő oszlopsorokat terveznek igénybe venni.

A Hatóság számára kiemelt jelentőséggel bír az elektronikus hírközlési szolgáltatások fejlesztése, azok minőségének javítása, a digitális kompetenciák fejlesztése a lakosság körében, megteremtve ezáltal az információs társadalom további fejlődésének és a fogyasztói jólét növekedésének alapját, részben a frekvenciát hatékonyan használó hálózatok kiépítésének támogatásával, a szélessávú vezeték nélküli lefedettség növelésével, végső soron a szolgáltatás kínálati oldalának növekedésével és a fogyasztói árak csökkentésével.

Az elektronikus hírközlési szolgáltatók zöldmezős beruházások esetén új, földalatti infrastruktúra kiépítését tervezik. Korlátozott mennyiségben kerülhet sor meglévő oszlopsoros hálózat kiegészítésére, vagy meghosszabbítására, kizárólag műszaki racionalitás alapján.

A meglévő oszlopsoros hálózat felhasználására, közös (hírközlési, vagy elektromos) eszközök használatára a szolgáltatókat hírközlési jogszabályok kötelezik, ugyanakkor költséghatékonysági szempontok is szólnak mellette, hiszen az érintett hírközlési szolgáltatónak vállalnia kell, hogy az így elhelyezett vezeték egy későbbiekben bekövetkező áthelyezésnél osztja a tartószerkezeten lévő többi vezeték sorsát. Ez a megoldás véleményünk szerint nem akadályozza, hanem – a költségek megoszlása miatt – könnyebbé teheti az oszlopok majdani eltávolítását, a hálózatok föld alá helyezését.

A jó minőségű szolgáltatások elérésének lakossági igénye és a lakóterületeken elhelyezendő bázisállomások kérdése gyakran nehezen összeegyeztethető vitás helyzeteket generál, ezért ilyen esetekben szükséges a hálózatfejlesztésben és a digitális gazdaság fejlődésében érintett valamennyi állami, önkormányzati és társadalmi szervezet segítő és kompromisszum kész együttműködése.

E közérdekű célok elérésének alapvető feltétele a hírközlési infrastruktúra, fejlesztése, továbbá a szolgáltatókat a frekvencia használati szerződés alapján ellátási kötelezettség terheli, amelynek eleget kell tenniük.

Az EU elvárásaival összhangban a jelenlegi jogszabályi környezet is a már meglévő infrastruktúrák, eszközök közös használatát preferálja. A Hatóság és a hírközlési szakma pedig rendelkezik azzal a szaktudással, amelynek segítségével meghatározható, hogy egy-egy antennatartó szerkezet hány darab antennát, bír el illetve, hogy az előírt szintű lefedettség eléréséhez milyen egymáshoz viszonyított távolságra kell elhelyezni egymástól a berendezéseket és tartószerkezeteket.

Egy szolgáltató által lefedett terület ún. cellákra van osztva. Egy cella megfelel egy adótorony vagy ismétlőadók esetén több kisebb adótorony által lefedett területnek. A cella méretét az adó kisugárzott teljesítménye határozza meg és ez fordítva is igaz, adott cellaméréthez adott teljesítmény szükséges. A celluláris hálózatok alapgondolata az, hogy alacsony energiaszintű adók használatával lehetővé tegye a hatékony frekvencia-újrafelhasználást. Ugyanis abban az esetben, ha erős adókat használnának, akkor az adott frekvenciát csak több 100 kilométer távolságban lehetne újra felhasználni.

A celluláris mobil hálózathoz lefoglalt frekvenciasáv cellacsoportok között van elosztva. Ez az elosztás a szolgáltató által lefedett területen cellacsoportonként ismétlődik. Az elérhető rádiócsatornák teljes számban használhatóak minden egyes cellacsoportban, és ez alkotja a szolgáltató lefedett területét. Egy frekvencia, amelyet egy cella használ, pár cellával arrébb is használható, de két, ugyanazt a frekvenciát használó cella között megfelelő távolságnak kell lennie az interferencia elkerülése végett. A frekvencia-újrafelhasználás jelentősen megnöveli a hálózaton lévő felhasználók számában mért kapacitást.

A mobiltelefon-szolgáltatás akkor teljesíti az előfizetők által támasztott elvárásokat, ha az ügyfelek bárhol és bármikor, kiváló minőségben tudnak hívást kezdeményezni, vagy fogadni. A mozgó (például autóban utazó) előfizető szempontjából fontos követelmény, hogy a felépített összeköttetés cellahatárok átlépésekor ne szakadjon meg. Mindez csak úgy lehetséges, ha a mobiltelefonokkal kapcsolatot létesítő bázisállomások által kibocsátott rádióhullámok az előfizetők tartózkodási- és mozgási területét hézagmentesen fedik le.

Az új antennák telepítésének legfőbb oka, hogy a mobiltelefon-előfizetők számának növekedésével párhuzamosan növelni kell a hálózat kapacitását is, az új technológiához (pl. LTE) pedig új hálózat kiépítésére van szükség.

Az antennák helyének meghatározása körültekintő mérnöki tervezés eredménye, amelynek lényege, hogy olyan helyekre telepítsék az antennákat, ahol az előfizetők igénybe vehetik azt, hiszen a mobiltelefont használók minden esetben a bázisállomással létesítenek kapcsolatot, és az állomásnak a legcélszerűbb olyan helyen állnia, ahol magas a mobiltelefonálók száma.

Egy-egy bázisállomás telepítése tervezésekor minden esetben szükséges figyelembe venni a terep adottságait, a környezetet (pl. szomszédos házak/objektumok magassága, környező fák/erdők magassága és lombozottsága, sűrűsége); a helyszín megközelítési lehetőségeit (pl. út, árterület stb.); a helyszín infrastrukturális adottságait; elektromos áram betáplálás megvalósíthatóságát.

Figyelembe kell venni továbbá a jogszabályokat, a környező bázisállomások elhelyezkedését is, a bázisállomások egymásra hatása miatt; a meglévő lefedettséget; hogy hol szükséges esetleg javítani a lefedettséget; hogy a társszolgáltatók állomásai hol helyezkednek el.

A mobil bázisállomás akkor tud hatékonyan és optimálisan működni, ha az antenna tipikusan 30-40 méteres magasságban helyezkedik el, de lehetőleg legalább 10m-el a környező tereptárgyak felett helyezkedjen el.

Keresni kell a meglevő objektumok használatának lehetőségét (meglevő torony, víztorony, kémény, templomtorony, magasabb ipari létesítmények, lakóépületek, stb.). Ezeket a településeknek a saját szabályozó eszközeikben (Településképi rendelet, Településképi Arculati Kézikönyv) célszerű biztosítani.

Az előfizetők igénylik az egyre magasabb átviteli sebességet, ami azt eredményezi, hogy egyre közelebb kell hozzájuk elhelyezni a bázisállomást, tehát nem elegendő a település szélére letenni, hanem azt be kell "vinni" a településre.

A szolgáltatók mindig arra törekednek, hogy a szolgáltatás biztosításához optimálisan a legkevesebb bázisállomás építésére és a lehető legkisebb adóteljesítményre legyen szükség.

Az antennákat (bázisállomásokat) a cellás elv alapján – elsősorban a sűrűn lakott területekre kell telepíteni. Ennek oka, hogy itt az előfizetők száma, illetve a mobilhasználat időtartama folyamatosan növekszik.

A bázisállomások vízszintesen, az autók fényszóróihoz hasonlóan bocsátanak ki rádióhullámokat, tehát nagyon kevés energia jut az antenna alatti területre. Az antennák által kibocsátott rádióhullámok vízszintes irányítottságából adódik, hogy közvetlenül az antenna alatti területeken az elektromágneses tér intenzitása rendkívül csekély, és a távolsággal négyzetes arányban csökken. Az ENSZ Egészségügyi Világszervezetének (WHO) egyértelmű állásfoglalásából is tudjuk, hogy a bázisállomások lakosságot érintő elektromágneses hatása elhanyagolható, egészségkárosodással nem kell számolni.

Az egészségügyi szabályozás úgynevezett megengedő határértékeket határoz meg. A megengedhető határértékek megállapítása nemzetközi tudományos testületek feladata. A rendelkezésre álló kutatási eredmények figyelembevételével határozzák meg a határértékeket, ahol a lakosság esetében 50-szeres biztonsági faktort alkalmaznak arra az intenzitásra, ahol bármely biológiai hatás felmerül.

Az elektromágneses hullámok élettani hatásaival kapcsolatban ez idáig több tízezer tudományos publikáció jelent meg. A tanulmányok alapján az Egészségügyi Világszervezet (WHO) azt a végkövetkeztetést vonta le, hogy a bázisállomások által kibocsátott nagyfrekvenciás elektromos hullámok nem okozhatnak betegségeket, hiszen mennyiségük messze a lakosságra vonatkozó határértékek alatt maradnak.

Az NMHH három programot működtet: Gyermekintézmény-mérőprogram, Mérőprogram az egészséges lakókörnyezetért, Műsorszóróadó-mérőprogram

Mérési tapasztalatok azt mutatják, hogy hazánkban a rádiótelefon bázisállomások szinte kivétel nélkül kielégítik a hazai – nemzetközi ajánlásokon alapuló – előírásokat. Ennek megfelelően a bázisállomások környezetében mért rádiófrekvenciás elektromágneses tér intenzitása nagyságrenddel a megengedhető határérték alatt van.

A bázisállomások telepítése előtt leggyakrabban a szolgáltatók megbízása alapján független, erre akkreditált laboratórium vagy intézmény az aktuális adatok alapján kiszámítja, üzembe helyezéskor pedig méréssel ellenőrzi az állomás működését és a határértékek betartását.

A településképi véleményezési /vagy bejelentési eljárás lefolytatására az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról szóló Korm. rendelet hatálya alá tartozó engedélyezési eljárásokat megelőzően van lehetőség. A hírközlési építményekkel kapcsolatos eljárásokat azonban *az elektronikus hírközlési építmények elhelyezéséről és az elektronikus hírközlési építményekkel kapcsolatos hatósági eljárásokról* szóló 14/2013. (IX.25.) NMHH rendelet alapján a Hatóság folytatja le, így azok nem tartoznak a településképi bejelentési /véleményezési eljárás hatálya alá.

Fentiek alapján a belterületi berendezések illetve az antennatartók elhelyezésének biztosítása mindenképpen kiemelt közérdek, ezért ezt korlátozni településképi szempontok alapján is csak racionális keretek között célszerű.

Kérem, hogy a Településképi Arculati Kézikönyv és Településképi Rendelet elkészültét követően, a végleges elfogadás előtt, szíveskedjék a Hatóságot a digitális egyeztető felületre történő feltöltéséről elektronikus levélben értesíteni.

Debrecen, 2017. július 19.

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 34.

Slyuch András
irodavezető